

Tilburg University

Spoorloos? Verkennend onderzoek naar voortijdig schoolverlaters

Borghouts-van de Pas, I.W.C.M.; Evers, G.H.M.

Publication date:
2007

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Borghouts-van de Pas, I. W. C. M., & Evers, G. H. M. (2007). *Spoorloos? Verkennend onderzoek naar voortijdig schoolverlaters*. (OSA; Vol. H 302). Unknown Publisher.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Spoorloos?
Verkendend onderzoek naar
voortijdig schoolverlaters

Eindrapport, 28 maart 2007

Drs. I. Borghouts-van de Pas
Prof. dr. G.H.M. Evers

OSA, Tilburg

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	7
1.1 Aanleiding	7
1.2 Vraagstelling	8
1.3 Onderzoeksopzet	8
1.4 Reikwijdte van het onderzoek	8
1.5 Opzet rapportage	8
2 Landelijke cijfers arbeidsmarktpositie jongeren	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Arbeidsparticipatie jongeren met en zonder startkwalificatie	9
2.3 Voortijdig schoolverlaters nader onder de loep	11
2.4 Oorzaken van voortijdig schoolverlaten	16
2.5 Conclusie	16
3 Het traceren en bereiken van de ‘spoorlozen’	19
3.1 Inleiding	19
3.2 Wel/niet ingeschreven bij Centrum voor Werk en Inkomen (CWI)	19
3.3 Mogelijke opsporingstrategieën- en acties	22
3.4 Voorbeelden van acties en ervaringen in de praktijk	25
3.4.1 Gemeenten	25
3.4.2 ROC	31
3.4.3 CWI	33
3.4.4 Jongerenlocatie	35
3.4.5 Re-integratiebedrijf	37
3.5 Conclusie	38
4 Conclusies en aanbevelingen	41
4.1 Inleiding	41
4.2 Conclusies	41
4.3 Aanbevelingen	45
4.3.1 Aanbevelingen ten aanzien van het opstarten van werkgelegenheidsprojecten	45
4.3.2 Aanbevelingen ten aanzien van het opsporen van voortijdig schoolverlaters	46

4.3.3	Aanbevelingen ten aanzien van het bereiken/werven en behouden van de doelgroep op werkgelegenheidsprojecten.	48
4.3.4	Aanbevelingen ten aanzien van preventieve acties	49
	Literatuur en geraadpleegde documenten	51
	Geraadpleegde Websites	53
Bijlage 1	Overzicht geïnterviewde personen februari-maart 2007	55
Bijlage 2	Overzicht deelnemers RWI Expertmeeting, 31-5-2005	57

Samenvatting

Employable arbeidsmarktconsultancy heeft de Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek (OSA) gevraagd een onderzoek uit te voeren met als centrale vraag:

Op welke wijze(n) kunnen voortijdig schoolverlaters worden opgespoord, zodat ze in de toekomst benaderd kunnen worden voor werkgelegenheidsprojecten?

Het onderzoek heeft een beknopt, verkennend karakter.

In Nederland was er lange tijd geen betrouwbare en volledige registratie van het aantal voortijdig schoolverlaters. Met de introductie van het onderwijsnummer is dit verbeterd. In totaal zijn er in Nederland circa 56.000 jongeren in de leeftijd van 15-22 jaar zonder startkwalificatie die niet op school zitten en geen werk hebben. De groep voortijdig schoolverlaters kan onderverdeeld worden in “de klassieke risicoleerling” en de “opstapper”. De eerste categorie betreft jongeren die te maken hebben met een probleemgeschiedenis, de tweede categorie heeft dit niet en zou in potentie een startkwalificatie moeten kunnen behalen.

Jongeren mét een startkwalificatie hebben een betere arbeidsmarktpositie dan jongeren zonder een startkwalificatie. De vraag rijst of voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie die nu wel een baan hebben een risicogroep vormen voor de toekomst. Het negatieve beeld dat de ‘opstappers’ slecht af zijn op de arbeidsmarkt is niet terecht volgens het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA). Het KBA baseert zich hierbij op CBS-cijfers waarin geraamd wordt dat 68 procent van de vsv’ers tussen de 15-22 jaar betaald werk heeft. De Taskforce Jeugdwerkloosheid laat een ander geluid horen en waarschuwt het kabinet dat er aandacht moeten blijven voor de jongeren die nu wel werkzaam zijn, maar die niet in het bezit zijn van een startkwalificatie. Zij vormen een risicogroep voor de toekomst, zeker wanneer de conjunctuur in Nederland tegenzit. De groep van voortijdig schoolverlaters die nu zonder startkwalificatie aan het werk is, blijft waarschijnlijk in de toekomst op dit lage niveau steken, terwijl ze, zoals ook uit ervaringen met deelnemers aan het Philips Werkgelegenheidsplan is gebleken, mogelijk een hoger niveau zouden aankunnen. Het behalen van een startkwalificatie is niet alleen voor de ontwikkeling van de

voortijdig schoolverlater van belang, maar ook voor de Nederlandse maatschappij. Nederland profileert zich als kennisland.

Het onderwijsnummer is op dit moment de meest geschikte informatiebron voor het verkrijgen van inzicht in de doelgroep op landelijk niveau, maar deze informatie is niet toereikend om vsv'ers op lokaal niveau in beeld te krijgen om ze vervolgens toe te leiden naar werk of scholing.

In dit rapport komen verschillende zoekstrategieën aan bod om de doelgroep op lokaal niveau op te sporen zoals: bestandsanalyses, mailing naar jongeren en ouders, informatie-uitwisseling en samenwerking met maatschappelijke instanties die niet tot de SUWI-keten behoren, maar in de dagelijkse praktijk wel contact hebben met de doelgroep, huisbezoeken, marketingachtige activiteiten et cetera. In de praktijk worden verschillende opsporingsacties met elkaar gekoppeld met als resultaat dat het aantal vsv'ers op lokaal niveau soms kleiner is dan aanvankelijk werd gedacht bij een eerste bestandsanalyse.

In hoofdstuk 3 komen de knelpunten aan bod die verschillende instanties ervaren bij het opsporen van de doelgroep en het vervolgens toeleiden en het behouden van de vsv'ers op de werkgelegenheidsprojecten.

Tot slot worden in hoofdstuk 4 aanbevelingen gepresenteerd ten aanzien van:

- 1) het opstarten van werkgelegenheidsprojecten;
- 2) het opsporen van voortijdig schoolverlaters;
- 3) het bereiken/werven en behouden van de doelgroep op werkgelegenheidsprojecten;
- 4) preventieve acties.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Employable arbeidsmarktconsultancy heeft de Organisatie voor Strategisch Arbeidsmarktonderzoek (OSA) gevraagd een verkennend onderzoek uit te voeren naar de mogelijkheden om voortijdig schoolverlaters op te sporen. Het gaat om voortijdig schoolverlaters die jonger zijn dan 23 jaar, niet aan het werk zijn, niet op school zitten en niet in het bezit zijn van een startkwalificatie¹ (in het vervolg in dit rapport aangegeven als de ‘spoorlozen’/‘de doelgroep’).

Dhr. Ton van der Bruggen, directeur van Employable arbeidsmarktconsultancy, is betrokken bij diverse werkgelegenheidsprojecten voor langdurig werklozen en doelgroepen waarin zij werken en leren tegelijk (bijvoorbeeld het project Step2work bij Nuon). Na afloop van deze projecten zijn de deelnemers in het bezit van een startkwalificatie. Regelmatig constateert hij dat voortijdig schoolverlaters niet door instanties te traceren zijn en dus niet benaderd kunnen worden als potentiële deelnemer voor de werkgelegenheidsprojecten. Zijn ervaring in de praktijk is dat duale trajecten in werkgelegenheidsprojecten² goed werken voor deelnemers om een startkwalificatie te behalen. Het onderzoek is mede gefinancierd middels een zogenaamde kennisvoucher³ dat is toegekend door Senter Novem. Het MKB-loket van de Universiteit van Tilburg (UvT) is de hoofdopdrachtnemer. Het onderzoek is uitgevoerd door medewerkers van OSA, gelieerd aan de UvT.

---

¹ Onder startkwalificatie verstaan we een Havo- of VWO diploma of een diploma op niveau 2 van het MBO.

² Ton van der Bruggen was jarenlang manager van het Philips Werkgelegenheidsplan.

³ Een innovatievoucher is een waardebon die een bedrijf uit het MKB recht geeft op een aantal gratis advies- c.q. onderzoeksdagen bij een grote, kennisintensieve organisatie (bedrijven, onderzoeks- en onderwijsinstellingen) de zogenaamde kennisdrager. Met de innovatievoucher kunnen ondernemers kennis verkrijgen door een onderzoeksvraag bij een kennisinstelling uit te zetten. De uitkomst van het zogenaamde kennisoverdrachtsproject kunnen ondernemers binnen hun onderneming gebruiken voor de vernieuwing van hun product, productieproces of dienst. Voor de opdrachtgever/aanvrager van de voucher geldt een minimale bijdrage van 1/3 deel van de projectkosten. (www.senternovem.nl).

1.2 Vraagstelling

De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek luidt als volgt:

Op welke wijze(n) kunnen voortijdig schoolverlaters worden opgespoord, zodat zij in de toekomst benaderd kunnen worden voor werkgelegenheidsprojecten?

1.3 Onderzoeksopzet

Na een beknopt literatuuronderzoek zijn in overleg met de opdrachtgever elf experts benaderd die contact hebben of hebben gehad met de doelgroep ‘spoorlozen’. In overleg met de deskundigen is het interview telefonisch dan wel face tot face afgenomen. Bijlage 1 bevat een overzicht van geïnterviewde personen.

1.4 Reikwijdte van het onderzoek

Omdat in dit project sprake is van de inzet van een innovatievoucher heeft OSA aangegeven op welke wijze en tegen welke kosten zij het beantwoorden van de onderzoeksvraag mogelijk acht. Het onderzoek heeft een beknopt, verkennend karakter. Dit leidt er mede toe dat de reikwijdte van het onderzoek beperkt is en dat de nodige voorzichtigheid moet worden betracht bij het generaliseren van de uitkomsten. Het onderzoek geeft een inventarisatie van mogelijke opsporings-technieken die in de praktijk kunnen of reeds worden gebruikt bij het opsporen van voortijdig schoolverlaters, zodat zij in de toekomst benaderd kunnen worden voor werkgelegenheidsprojecten.

1.5 Opzet rapportage

Hoofdstuk 2 geeft op basis van landelijke cijfers inzicht in de positie van jongeren op de arbeidsmarkt. We presenteren eerst participatiecijfers van jongeren waarbij we onderscheid maken naar jongeren met en zonder startkwalificatie. Vervolgens zoomen we in op de groep voortijdig schoolverlaters. In hoofdstuk 3 staat de vraag centraal hoe de spoorlozen in beeld kunnen worden gebracht en of deze jongeren bereikt kunnen worden voor een werkgelegenheidsproject. We sluiten de rapportage af met conclusies en aanbevelingen.

2 Landelijke cijfers arbeidsmarktpositie jongeren

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van de arbeidsmarktparticipatie van jongeren in de leeftijd van 15-22 jaar. We maken daarbij onderscheid tussen jongeren met en jongeren zonder startkwalificatie (paragraaf 2.2).

Daarna zoomen we in op landelijke cijfers van de groep voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie (paragraaf 2.3) en de oorzaken van voortijdig schoolverlaten (paragraaf 2.4). We sluiten af met een aantal conclusies (paragraaf 2.5).

2.2 Arbeidsparticipatie jongeren met en zonder startkwalificatie

Op 24 oktober 2006 hebben de staatssecretarissen van Sociale Zaken en van Onderwijs een brief gestuurd naar de Tweede Kamer met daarin een cijfermatig overzicht van de arbeidsmarktpositie van jongeren in de leeftijd van 15-22 jaar.

Samengevat zijn er in oktober 2006:

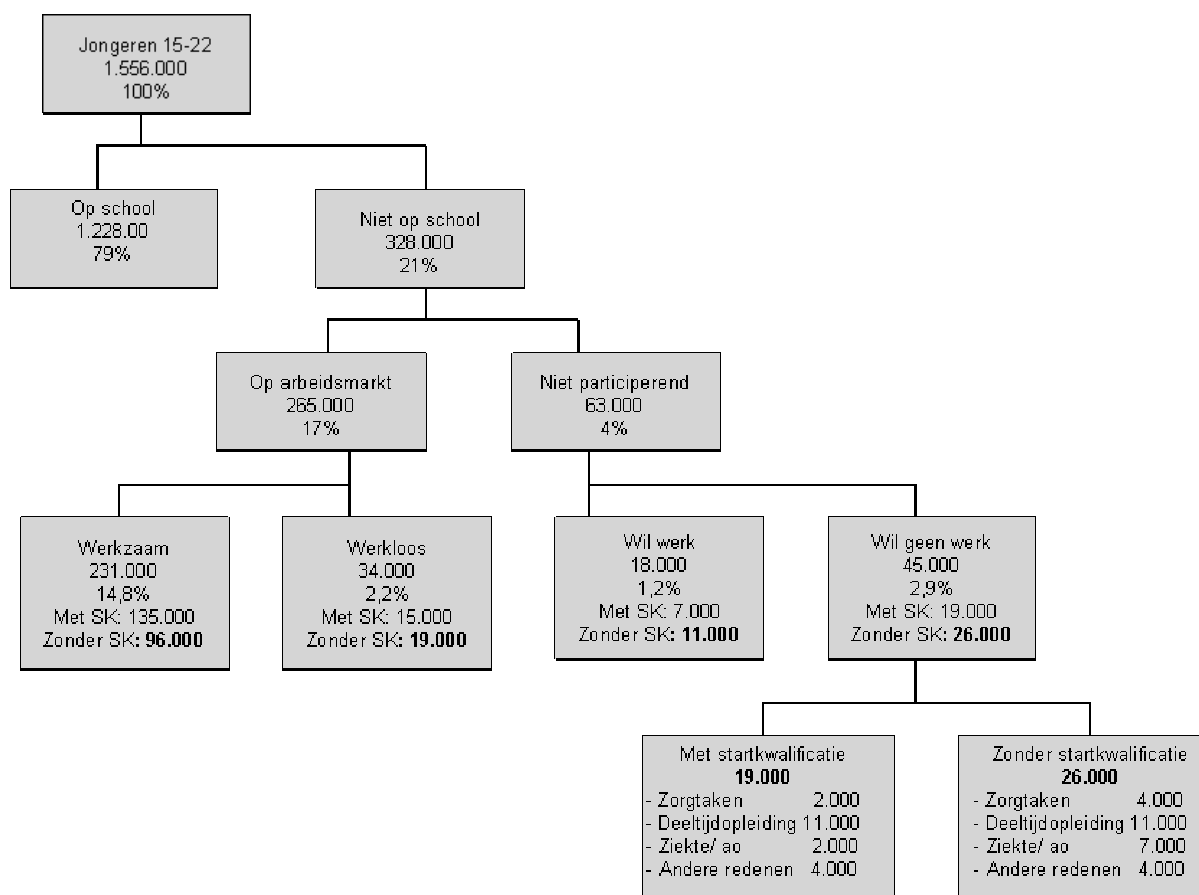
- 97.000 jongeren die niet op school zitten en ook geen werk hebben;
- 34.000 jongeren werkloos (behorend tot de beroepsbevolking) en 63.000 niet participerend (niet behorend tot de beroepsbevolking);
- Van de 63.000 jongeren willen er 18.000 wel werk (maar zoekt niet actief of was niet direct beschikbaar) en willen er 45.000 geen werk van tenminste 12 uur per week (van deze 45.000 hebben 25.000 jongeren een klein baantje van minder dan 12 uur);
- Van de 45.000 hebben er 19.000 wél en 26.000 geen startkwalificatie;
- Van de laatstgenoemde “zorggroep” zijn er 4.000 die geen duidelijke reden hebben om niet te participeren.

Van de 26.000 niet participerende jongeren tussen de 15-22 jaar die buiten het volledig dagonderwijs vallen, geen startkwalificatie hebben en geen werk willen, geeft 42 procent (11.000) als reden het volgen van een (deeltijd)opleiding. De overige 58 procent (15.000) heeft andere redenen. Op basis van cijfers over 2005 raamt het ministerie van SZW een verdere onderverdeling van deze 58 procent die geen werk wil voor tenminste 12 uur per week als volgt:

- Zorg voor gezin of huishouden: 15 procent (4.000)
- Ziekte/arbeidsongeschiktheid: 28 procent (7.000)
- Overige redenen: 15 procent (4.000).

Schema 1 bevat een samenvattend overzicht.

Schema 1: Arbeidsmarktparticipatie van jongeren 15-22 jaar, jaargemiddelden t/m 2^e kwartaal 2006

Bron: SZW, op basis van CBS (Enquête beroepsbevolking)

De Taskforce Jeugdwerkloosheid benadrukt eind 2006 in een advies richting het nieuwe kabinet dat de groep jongeren die nu wel werkzaam zijn, maar die niet in het bezit zijn van een startkwalificatie ook de nodige aandacht verdienen. Zij vormen een risicogroep voor de toekomst, zeker wanneer de conjunctuur in Nederland tegenzit.

2.3 Voortijdig schoolverlaters nader onder de loep

Voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) zijn jongeren tussen de 12 en 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten.

Lange tijd was er geen volledige en betrouwbare registratie mogelijk van voortijdig schoolverlaten. Met de registratie via het Basisregister Onderwijsnummer (ON) is in 2007 een meer volledige en betrouwbare registratie mogelijk⁴. In Nederland wordt het voortijdig schoolverlaten via drie bronnen geregistreerd:

- 1) De enquête Beroepsbevolking van het CBS.
Het EBB wordt gebruikt om de Nederlandse vsv-cijfers in Europees verband te kunnen presenteren.
- 2) De RMC⁵-registraties.
Deze registratie bevat cijfers van voortijdig schoolverlaters in de leeftijd van 12 tot 23 jaar en is gebaseerd op meldingen van scholen. Deze registratie maakt duidelijk hoeveel vsv'ers er in een jaar bijkomen.
- 3) De IBG-registratie op basis van het onderwijsnummer (ON, beheerd door de IB-groep).
In BRON bevinden zich inschrijvingsgegevens op onderwijsnummer. Het onderwijsnummer is inmiddels ingevoerd in het voortgezet onderwijs (per schooljaar 2004-2005) en in het middelbaar beroepsonderwijs (per schooljaar 2006-2007).

Om de landelijke ontwikkeling in het aantal vsv'ers te beschrijven gaat het ministerie van OCW over van de RMC-registratie naar ON als gegevensbron. De RMC-registratie blijkt in de praktijk niet volledig: niet alle scholen melden alle voortijdig schoolverlaters aan bij gemeenten. De registratie in ON brengt meer voortijdig schoolverlaters in beeld. ON kan via het onderwijsnummer gekoppeld worden aan de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA), bestanden van het CWI en het Sociaal Statistisch Bestand van het CBS.

---

⁴ Brief ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer, kenmerk BVE/I&I/2007/3891.

⁵ RMC staat voor regionale meld- en coördinatiefunctie.

Tabel 2.1: Ontwikkeling aantal voortijdig schoolverlaters

Bron:	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (streefcijfer)
Nieuwe vsv'ers volgens RMC registratie	71.000	64.000	64.000	57.000	56.000	35.000
Nieuwe vsv 'ers volgens ON				63.000	57.000	35.000

Bron: Brief ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aan de Tweede Kamer, kenmerk BVE/I&I/2007/3891

In de periode maart-augustus 2006 is er een pilot RMC⁶ uitgevoerd in opdracht van het ministerie van OCW. In deze pilot is de gegevensuitwisseling tussen de IB-groep en gemeenten getoetst op integriteit, kwaliteit en kwantiteit. De gegevensuitwisseling heeft bijgedragen aan het verkrijgen van een completer beeld van de doelgroep. De resultaten van de pilot monden uit in een advies voor een structurele gegevensuitwisseling. Er is inmiddels een plan van aanpak RMC 'van pilot tot structureel' opgesteld.

Een effectieve informatie-uitwisseling tussen scholen, gemeente, IB-Groep en RMC's op basis van het onderwijsnummer kan in belangrijke mate bijdragen aan de oplossing van de registratieproblematiek van voortijdig schoolverlaters. De gedachten gaan daarbij uit naar de inrichting van één registratieloket, te beleggen bij de IB-groep. Voordat tot daadwerkelijke ontwikkeling en inrichting van één registratieloket voortijdig schoolverlaten wordt overgegaan heeft het ministerie van OCW een haalbaarheidsonderzoek⁷ van een dergelijk één registratieloket laten uitvoeren. Hieruit blijkt dat een één-loket registratie VSV/Verzuim door de IB-Groep haalbaar is, mits voldaan is aan een aantal randvoorwaarden:

- het tijdig melden door scholen aan de IB-Groep;
- het dagelijks doorleveren van verzuimmeldingen door de IB-groep aan gemeenten/RMC's;
- aanpassing wet- en regelgeving in verband met het uitwisselen van gegevens;
- het verleggen van de administratieve keten tussen school en gemeenten/RMC via de IB-groep mag niet leiden tot het verzwakken van de hulpverleningsketen.

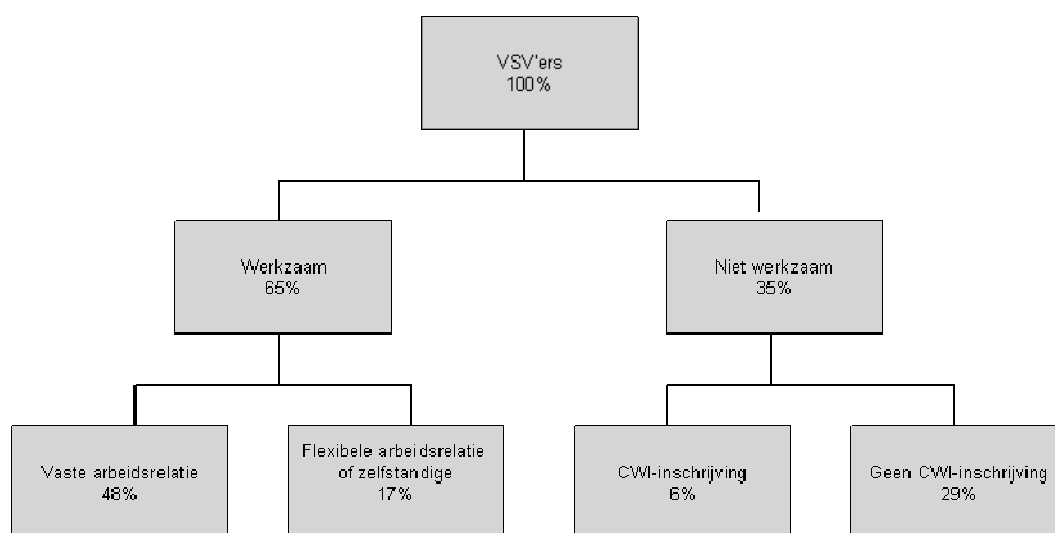
⁶ Bosma, P. Evaluatie eindrapportage pilot RMC, 25-9-2006

⁷ Het Expertise Centrum (HEC), Eén meld- en registratiepunt voor leerplicht en voortijdig schoolverlaten, eindrapport, Den Haag, 21 november 2006.

Uit schema 1 (zie paragraaf 2.2) is af te lezen dat van de 328.000 jongeren in de leeftijd van 15-22 jaar die niet op school zitten er 152.000 (46 procent) jongeren niet in het bezit zijn van een startkwalificatie. In totaal zijn er 56.000 jongeren in de leeftijd van 15-22 jaar zonder startkwalificatie die niet op school zitten en geen werk hebben. Het ministerie van OCW schat het aantal jongeren van 18 tot 23 jaar dat niet werkt, niet leert, geen uitkering ontvangt en niet staat ingeschreven bij het Centrum voor Werk en Inkomen op 31.000⁸.

In de factsheet Voortijdig schoolverlaten van februari 2007 opgesteld door het ministerie van OCW is de arbeidsmarktpositie van 15-22 jarige vsv'ers nader in beeld gebracht op basis van gegevens uit de EBB.

Schema 2: Arbeidsmarktpositie 15-22 jarige vsv'ers

Bron: Factsheets voortijdig schoolverlaten februari 2007 ministerie OCW
op basis van EBB 2002-2005 gemiddelden

De EBB-cijfers betreft de groep 15-22 jarigen die op het moment van de enquête geen startkwalificatie hebben en gedurende de afgelopen 4 weken niet hebben deelgenomen aan het reguliere onderwijs. Uit de cijfers blijkt dat tweederde van de vsv'ers werkzaam is.

In 2003 becijferde de Raad voor Werk en Inkomen dat 65 procent van de werkloze *jongeren* (niet-werkend, niet-lerend) niet bij het CWI staat

⁸ Zie persbericht jongeren moeten leren of werken, 30-6-2006, www.minocw.nl/persberichten/11997.

ingeschreven. Het ging om circa 70.000 jongeren. Uit de factsheets voortijdig schoolverlaten van februari 2007 op basis van EBB-cijfers blijkt dat een derde (35 procent) van de *vsv'ers* in de leeftijd van 15-22 jaar niet werkt. Hiervan heeft het overgrote deel (83 procent) zich niet ingeschreven bij het CWI. Naar schatting gaat het grofweg gemiddeld om circa 45.000 *vsv'ers*.

In het onlangs verschenen rapport “Vroeg is nog niet voortijdig, naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten” van het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA) wordt onderscheid gemaakt naar twee typen schoolverlaters:

1. De klassieke risicoleerling
Deze jongeren hebben te maken met condities die het hen (zeer) moeilijk maken om onderwijs te kunnen volgen.
2. De opstapper
Deze jongeren verlaten school zonder dat er sprake is van een probleemgeschiedenis. In potentie zou deze groep een startkwalificatie kunnen behalen, maar door push- en pullfactoren keren zij het onderwijs de rug toe.

De op dit moment beschikbare registratiegegevens zijn niet nauwkeurig genoeg om het aantal klassieke risicoleerlingen en opstappers te kunnen vermelden. Geraamd wordt dat jaarlijks ruim 55.000 jongeren het onderwijs verlaten zonder startkwalificatie. Het KBA schat dat er in het onderwijs (na de basisschool) een jaarlijkse groep is van ongeveer 25.000 leerlingen die is te typeren als ‘klassieke risicoleerling’. Van deze groep worden er 20.000 voortijdig schoolverlater. Deze groep zal niet alleen in het onderwijs problemen hebben, maar ook buiten de school en op de arbeidsmarkt. De klassieke risicoleerling bestaat uit een groep niet-kunners (niet in staat om een startkwalificatie te behalen) en een groep “verhinderden”. De verhinderden hebben in principe wel de capaciteiten om hun school af te maken, maar zijn door problemen ‘verhinderd’. Daarnaast is er elk jaar een groep van naar schatting 35.000 zogenaamde opstappers, die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat.

De omvang van de eerste groep (de klassieke risicoleerling) is redelijk stabiel. De omvang van de categorie “opstapper” is conjunctuur afhankelijk. Naarmate er meer mogelijkheden zijn op de arbeidsmarkt zal de groep ‘opstappers’ in omvang toenemen. Bij toenemende werkloosheid zal het aantal opstappers dalen. Uit onderzoek van Houtkoop e.a (2004) en De Vries e.a. (2004) blijkt dat jongeren mét een startkwalificatie het op de arbeidsmarkt beter doen dan jongeren

die geen startkwalificatie halen. De kans dat zij werkloos worden is kleiner en daarnaast bereiken zij gemiddeld hogere en beter betalende functies. Het KBA concludeert dat er onterecht een negatief beeld over de toekomstmogelijkheden van de ‘opstappers’ bestaat. Vaak wordt aangenomen dat jongeren die zonder een startkwalificatie het onderwijs verlaten slechter af zijn op de arbeidsmarkt. Er is een bepaalde categorie voortijdig schoolverlaters, de opstappers, die zich volgens het KBA ook zonder startkwalificatie op dit moment goed redt op de arbeidsmarkt. Het KBA baseert zich hierbij op cijfers van het CBS. Volgens de CBS-raming heeft 68 procent van de 180.000 vsv’ers tussen de 15-22 jaar betaald werk⁹. Deze groep bevat zowel de groep risicoleerlingen als de opstappers. Het KBA acht het aannemelijk dat de kans op betaald werk voor de groep opstappers gemiddeld hoger zal liggen dan 68 procent. Het Philips Werkgelegenheidsplan heeft in de afgelopen 20 jaar veel ervaring opgedaan met deze categorie van ex-voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie. Deze ervaring leert dat bij veel van deze betrokkenen hun latent aanwezig potentieel aan kwaliteiten, bij gebrek aan scholingsmogelijkheden zich niet heeft kunnen ontwikkelen. Zij doen het vanuit deze opvatting aldus, in tegenstelling tot de KBA-conclusie, slechter op de arbeidsmarkt.

Nieuw beleid voor de opstappers zou zich volgens het KBA moeten richten op:

- 1) Het aantrekkelijker maken van het onderwijs (pull-in), bijvoorbeeld flexibele en op werkend leren gerichte trajecten al op school aan te bieden.
- 2) Ontwikkelen van arrangementen gericht op de periode nadat de jongere de school heeft verlaten om te gaan werken waarin het voor de jongeren aantrekkelijk én mogelijk is om gedurende de verdere loopbaan vormen van onderwijs, training, coaching of cursussen te krijgen.

De groep van voortijdig schoolverlaters die nu zonder startkwalificatie aan het werk is, blijft wellicht in de toekomst op dit lage niveau steken, terwijl ze mogelijk een hoger niveau zouden aankunnen. Een voorbeeld van het succesvol modulaire opleiden van voortijdig schoolverlaters betreft het Philips Werkgelegenheidsplan (WGP). Het WGP loopt zo goed dat vanaf 1986 het WGP een vast onderdeel uitmaakt van de Philips CAO¹⁰. Vanaf 1999 nemen naast zeer laaggeschoolde langdurig werklozen in toenemende mate ex ‘drop-outs’ uit het beroepsonderwijs deel aan deze trajecten. Het WGP leidt de deelnemers op voor

---

⁹ CBS: EBB 2001-2004 gemiddeld.

¹⁰ Evers G.H.M., A.C.J.M. Wilthagen en I. Borghouts – van de Pas, Best practices in WW-preventie, OSA 2004.

functies waar in de (regionale) markt behoefte bestaat. Het gaat daarbij om leer/werkprojecten welke leiden tot branche erkende certificeringen of diploma's. Door middel van een modulaire aanpak worden de deelnemers opgeleid tot het hoogste niveau dat ze aankunnen.

2.4 Oorzaken van voortijdig schoolverlaten

Er is veel onderzoek gedaan naar de oorzaken van voortijdig schoolverlaten¹¹. Zo spelen persoonlijke factoren (houding t.a.v. school, motivatie, beperkingen om te leren, verwachtingen t.a.v. school en toekomst et cetera), gezin- en thuissituatie (gezinssamenstelling, werkloosheid ouder(s), materiële belemmeringen, opvoedingsstijl, gebrek aan positieve rolvoorbeelden et cetera) en schoolfactoren (schoolklimaat, relatie leraar-leerling, schoolgrootte, schooltype- en niveau et cetera) een rol. Risicofactoren liggen dus voor een deel bij de leerling en zijn sociale omgeving en deels bij het onderwijs.

2.5 Conclusie

In Nederland was er lange tijd geen betrouwbare en volledige registratie van het aantal voortijdig schoolverlaters. Met de introductie van het onderwijsnummer is dit aanzienlijk verbeterd. Een effectieve informatie-uitwisseling tussen scholen, gemeente, IB-Groep en RMC's op basis van het onderwijsnummer kan in belangrijke mate bijdragen aan de oplossing van de registratieproblematiek van voortijdig schoolverlaters. De gedachten bij het ministerie van OCW gaan daarbij uit naar de inrichting van een één registratieloket, te beleggen bij de IB-groep. In totaal zijn er in Nederland circa 56.000¹² jongeren in de leeftijd van 15-22 jaar zonder startkwalificatie, die niet op school zitten en geen werk hebben. Het ministerie van OCW schat het aantal jongeren in de leeftijd van 18-23 jaar dat niet werkt, niet leert, geen uitkering ontvangt en niet staat ingeschreven bij het CWI op 31.000.

Er bestaan twee typen voortijdig schoolverlaters: "de klassieke risicoleerling" en de "opstapper". De eerste categorie betreft jongeren die te maken hebben met condities die het voor hen lastig maakt om onderwijs te volgen en bestaat jaarlijks uit 25.000 leerlingen waarvan er 20.000 voortijdig schoolverlater worden. De

---

¹¹ Zie voor een uitgebreid overzicht T. Eimers, vroeg is nog niet voortijdig, naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten, Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt, 2006

¹² jaargemiddelden tot en met 2e kwartaal 2006

categorie “opstapper” betreft jongeren zonder probleemgeschiedenis die in potentie een startkwalificatie zouden moeten kunnen behalen. Geschat wordt dat deze groep jaarlijks uit circa 35.000 jongeren bestaat. Jongeren mét een startkwalificatie hebben een betere arbeidsmarktpositie dan jongeren zonder een startkwalificatie. Het KBA is van mening dat er onterecht een negatief beeld over de arbeidsmarktpositie van de ‘opstappers’ bestaat. Het KBA baseert zich hierbij op CBS-cijfers waarin geraamd wordt dat 68 procent van de 180.000 vsv’ers tussen de 15-22 jaar betaald werk heeft¹³. Deze groep bevat zowel de groep risicoleerlingen als de opstappers. Het KBA acht het aannemelijk dat de kans op betaald werk voor de groep opstappers gemiddeld hoger zal liggen dan 68 procent. Zij zijn in staat om op eigen kracht of met steun van hun sociale netwerk een vaste plek op de arbeidsmarkt te verwerven. Zij volgen bijvoorbeeld interne opleidingen via de werkgevers die niet leiden tot een startkwalificatie, maar die hun positie wel versterkt op de arbeidsmarkt. Het algemene beeld dat alle voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie slechter af zijn bij een dalende conjunctuur en een risicogroep vormen voor de toekomst moet volgens het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt worden genuanceerd. Hierover zijn de meningen verdeeld. De Taskforce jeugdwerkloosheid pleit er voor dat er ook aandacht dient te zijn voor jongeren die nu wel werkzaam zijn, maar die niet in het bezit zijn van een startkwalificatie. Zij vormen een risicogroep voor de toekomst, zeker wanneer het economisch tij in Nederland niet meezit. De groep van voortijdig schoolverlaters die nu zonder startkwalificatie aan het werk is, blijft wellicht in de toekomst op dit lage niveau steken, terwijl ze mogelijk een hoger niveau zouden aankunnen. Het investeren in een opleiding is belangrijk zowel vanuit maatschappelijk oogpunt (Nederland profileert zich als kennisland) als vanuit het perspectief van de voortijdig schoolverlater zelf.

---

¹³ CBS: EBB 2001-2004 gemiddeld.

3 Het traceren en bereiken van de ‘spoorlozen’

3.1 Inleiding

Hoofdstuk 2 geeft een landelijke indicatie van de arbeidsmarktparticipatie van jongeren en het aantal voortijdig schoolverlaters. Uit hoofdstuk 2 blijkt dat het onderwijsnummer op dit moment de meest geschikte informatiebron voor landelijke beleidsinformatie is, maar dit is iets anders dan individuele informatie die gemeenten en overige actoren nodig hebben over (potentiële) vsv’ers om hun wettelijke taak uit te voeren: handhaving van de leerplicht en trajectbegeleiding van vsv’ers richting school en werk. In dit hoofdstuk gaan we nader in op de vraag waarom jongeren niet te traceren zijn door instanties, welke acties er op dit moment in de praktijk genomen worden om deze jongeren in beeld te krijgen en hoe ze bereikt kunnen worden voor werkgelegenheidsprojecten. In paragraaf 3.2 beschrijven we achtergrondkenmerken van jongeren die zich wel en die zich niet hebben ingeschreven bij het Centrum voor Werk en Inkomen (CWI). Waarom schrijven jongeren zich niet in bij het CWI en zijn er verschillen tussen niet-ingeschreven jongeren met en zonder een startkwalificatie?

In paragraaf 3.3. presenteren we een lijst van mogelijke zoekstrategieën om de groep ‘spoorlozen’ te traceren. Vervolgens presenteren we in paragraaf 3.4. een aantal voorbeelden van hoe verschillende actoren (gemeenten, CWI, ROC’s en een jongerenlocatie) invulling geven aan de opsporingsacties in de praktijk. Welke zoekacties hebben ze tot nu toe uitgezet om de doelgroep op te sporen en toe te leiden naar werk? Het is niet de bedoeling geweest om een limitatieve opsomming te geven van alle acties die er op dit terrein in Nederland door de verschillende actoren zijn of worden uitgezet. Het gaat om voorbeelden/illustraties. De resultaten in dit hoofdstuk zijn gebaseerd op een literatuurscan en tien interviews met elf experts uit het veld.

3.2 Wel/niet ingeschreven bij Centrum voor Werk en Inkomen (CWI)

Het CWI kan jongeren helpen bij het geven van informatie over werk en opleiding. Een manier om voortijdig schoolverlaters op te sporen is gebruik te maken van de registratiebestanden van het CWI. Zoals uit hoofdstuk 2 blijkt, schrijft een groot deel (83 procent) van de niet-werkzame vsv’ers zich niet in bij het CWI. Research voor Beleid heeft in 2005 onderzoek verricht naar werkloze

jongeren. Volgens dit rapport schrijven jongeren zich om verschillende redenen niet in bij het CWI. De redenen die jongeren noemen zijn:

- ik volg nog een (deel)tijd opleiding;
- ik ken het CWI niet;
- ik hoef me niet in te schrijven;
- ik ben niet op zoek naar een baan;
- dat levert niets op, ze helpen met toch niet goed.

Research voor Beleid concludeert verder dat jongere werklozen die zich niet inschrijven bij het CWI aanzienlijk hoger opgeleid zijn dan jongeren die zich wel inschrijven bij het CWI.

Tabel 3.1: Werkloze jongeren naar opleiding uitgesplitst naar wel of niet ingeschreven bij het CWI

	Niet-ingeschreven werkloze jongeren (N=368)	Wel ingeschreven werkloze jongeren (N=251)
Geen startkwalificatie	38%	79%
Wel startkwalificatie (of nog bezig met een opleiding die een startkwalificatie oplevert)	62%	18%
Onbekend	1%	3%
Totaal	100%	100%

Bron: Research voor Beleid, 2005

Niet ingeschreven werkloze jongeren leven volgens het onderzoek van Research voor Beleid vaker van bijbaantjes en geld van hun ouders, terwijl jongeren die wel ingeschreven staan bij het CWI vaker van een uitkering leven.

Tabel 3.2: Inkomen van wel- en niet ingeschreven werkloze jongeren bij het CWI

Meerdere antwoorden mogelijk, percentages tellen op tot meer dan 100%	Niet-ingeschreven werkloze jongeren (N=368)	Wel ingeschreven werkloze jongeren (N=251)
Baan/bijbaantjes	59%	24%
Geld van ouders	42%	18%
Bijstandsuitkering	0%	24%
WW-uitkering	1%	13%
Studiefinanciering	25%	0%
Inkomsten van partner	21%	3%
WAO/Wajong	4%	2%
Leningen/schulden	7%	1%
Anders	10%	24%

Bron: Research voor Beleid, 2005

Een andere conclusie die Research voor Beleid op basis van het onderzoek onder werkloze jongeren trekt, is dat het zoekgedrag van werkloze jongeren die niet staan ingeschreven bij het CWI verschilt van jongeren die wel staan ingeschreven bij het CWI. Ongeveer een derde van de niet-ingeschreven jongeren zoekt heel actief, terwijl van degenen die staan ingeschreven bij het CWI bijna twee derde actief op zoek is. In tabel 3.3. staan de redenen die jongeren geven om niet actief naar werk te zoeken.

Tabel 3.3: Redenen die jongeren geven om niet actief naar werk te zoeken

Meerdere antwoorden mogelijk, percentages tellen op tot meer dan 100%	Niet-ingeschreven werkloze jongeren (N=245)	Wel ingeschreven werkloze jongeren (N=88)
Heeft al een baan	32%	19%
Is met opleiding bezig	24%	10%
Gaat opleiding volgen na vakantie	9%	10%
Het lukt toch niet om een baan te vinden	10%	10%
Kan niet werken wegens gezondheid	8%	14%
Zorg voor kinderen en/of huishouden	11%	11%
Weet niet wat voor baan hij/zij wil	28%	3%
Wil genieten van vakantie/vrije tijd	18%	3%
Heeft geen inkomsten nodig	6%	0%
Zorg voor familie	2%	2%
Anders	12%	24%

Bron: Research voor Beleid, 2005

32 Procent van de niet-ingeschreven jongeren bij het CWI zegt dat zij niet zoekt omdat ze al een baan hebben of bezig zijn met een opleiding. Het gaat daarbij om banen van minder dan 12 uur per week en opleidingen van maximaal twee dagen per week. Dit betekent dat zij genoeg hebben aan weinig inkomsten, en waarschijnlijk aanvullende inkomsten krijgen via ouders, partner of anderszins.

Research voor Beleid heeft vervolgens bekeken of er verschillen bestaan tussen niet-ingeschreven jongeren zonder en met een startkwalificatie. Werkloze niet-ingeschreven jongeren zonder startkwalificatie stellen op bepaalde punten hogere eisen aan een baan dan jongeren met een startkwalificatie. Zo zijn werkloze jongeren zonder startkwalificatie minder vaak bereid een cursus te volgen of een baan te accepteren in een andere opleidingsrichting dan waarin ze zijn opgeleid. Ook zijn ze vaak niet bereid om meer dan een half uur te reizen voor het werk. De hoogte van het salaris vinden ze minder vaak belangrijk en ze accepteren sneller een baan onder hun opleidingsniveau in vergelijking met jongeren met een startkwalificatie.

Verder lijken niet-ingeschreven jongeren zonder startkwalificatie iets minder vaak bij hun ouders te wonen (61 procent) en vaker samen te wonen met een partner (28 procent) dan niet-ingeschreven jongeren met een startkwalificatie (71 procent van niet ingeschreven jongeren woont bij ouders en 17 procent woont samen).

3.3 Mogelijke opsporingstrategieën- en acties

Werkloze voortijdig schoolverlaters die zich ingeschreven hebben bij het CWI zijn makkelijk te traceren zodat ze benaderd kunnen worden voor een werkgelegenheidsproject. Maar zoals we eerder in dit hoofdstuk hebben geconstateerd heeft een groot deel van de werkloze voortijdig schoolverlaters zich niet ingeschreven bij het CWI. De Raad voor Werk en Inkomen heeft op 31 mei 2005 in opdracht van de Overleggroep Jeugdwerkloosheid¹⁴ en gefaciliteerd door het ministerie van SZW, een expertmeeting ‘Werkloze jeugd’ georganiseerd. Tijdens deze bijeenkomst is een aantal zoekstrategieën geïnventariseerd om jongeren die buiten het arbeidsmarktbeleid vallen te traceren. In deze paragraaf gaan we nader in op deze mogelijke opsporingstechnieken.

Tijdens deze expertmeeting van de RWI kwam de vraag aan de orde hoe jongeren die buiten het bereik van het arbeidsmarktbeleid vallen getraceerd kunnen worden.

In bijlage 2 staan de deelnemers van deze expertmeeting. In tabel 3.4 staan de verschillende zoekstrategieën die tijdens de expertmeeting van het RWI zijn genoemd aangevuld met mogelijke opsporingsstrategieën vanuit literatuuronderzoek en de interviews.

Tabel 3.4: Mogelijke zoekstrategieën

Zoekstrategieën	
1. Mailingen	RMC-registratie sluitend maken m.b.v. onderwijsnummer en vervolgens alle niet-herplaatste vsv' ers aanschrijven.
	Brieven naar ouders.
	Alle jongeren aanschrijven die geen onderwijs volgen na het VMBO. Bij onduidelijkheid of leerling een vervolgopleiding gaat starten de persoon oproepen/bezoeken.
	Aanschrijven van jongeren die niet staan ingeschreven bij CWI/gemeenten, maar die wel zijn uitgestroomd uit school.
	Aanschrijven via jongerencentra, sportverenigingen.
	Aansprekende mailing t.b.v. jongeren en ouders/verzorgers, die aanspreekt tot actie (huis aan huis in bijv. probleemwijken en later uitbreiden).
	Uitgevallen leerlingen aanschrijven. Als na enige tijd niet gereageerd is dan specifieke groepen een toegespitste brief met concreet aanbod sturen.
	Financiële beloningen (loterijstelsel) uitloven voor jongeren die reageren.
	Bijsluiter met antwoordkaart in populaire bladen.
	Bij afloop kinderbijslag, studiefinanciering SVB/IB-Groep mailing verzorgen.
2. Vergelijking van relevante bestanden/koppeling van bestanden aan uniek nummer van de jongeren	Bestanden vergelijken en/of koppelen: gemeentelijke leerling-administratie, uitschrijvingen scholen, SUWI-inkijk vergelijken met Gemeentelijke Basisadministratie en CWI gegevens. Maar ook RMC, GSD, UWV, Belastingdienst, Hulpverlening, Jongerenwerk, GGD, CFI, IB-groep, Justitiële documentatie.
	Regelmatig scan op bestaande bestanden.
	De te registreren gegevens/definities afstemmen, zodat geen appels met peren worden vergeleken. Bijvoorbeeld registratie wel/geen startkwalificatie en niet alleen op clusters vmbo en mbo/havo/vwo. Roc's laten rapporteren op leeftijdsjaar en niet op clusters van bijvoorbeeld 21-27 jaar.
	Bestandsuitwisseling met zoveel mogelijk ketenorganisaties.
	Wet Bescherming Persoonsgegevens openbreken. Privacywetgeving moet ruimte bieden om jongeren op naam en adres uit te draaien t.b.v. de instantie die ze op gaat sporen. Koppeling moet voldoen aan privacy wetgeving. Afspraak met jongere waarin in gegevenskoppeling is voorzien.
	Eén organisatie op landelijk niveau verantwoordelijk maken voor koppeling van gegevens.
3. Optimaal gebruiken van bestaande registratiesystemen o.a. van scholen, RMC, CWI, gemeenten	In de leerlingenadministratie van gemeenten staan alle jongeren die in een gemeente wonen; dit systeem kan als uitgangspunten worden gebruikt.

¹⁴ Deze werkgroep is inmiddels opgeheven

Zoekstrategieën	
	Bij intake met jongere afspreken dat in zijn belang gegevensuitwisseling mogelijk is voor het doel dat met de jongeren is afgesproken. Daarmee voldoe je aan de vereisten van de privacy wetgeving en ontnem je organisaties een mogelijkheid met dit argument uitwisseling te hinderen.
	Jongeren die school hebben verlaten via school en door de school laten opzoeken (jongeren zoeken jongeren).
	Wet bescherming persoonsgegevens openbreken.
	Toegangseisen GBA versoepelen.
4. Informatie uitwisselen met maatschappelijke organisaties die zich op (problematische) jongeren richten/ uitval van de ene organisatie melden aan een andere organisatie die ze kan opzoeken	<ul style="list-style-type: none"> - Bijvoorbeeld via moskee, jongerensoos, sportclubs, politie, hulpverlening, streetcornerwerk, daklozenopvang, jongerenwerk. - Werken aan sluitend netwerk. - Overgang vmbo naar mbo. - Bij verlopen CWI inschrijving checken via UWV of jongere werkt, zo niet dan gemeentelijke instantie inschakelen die jongere opzoekt. - Sluitende registratie van wie regisseur is. Geen jongeren “over de schutting gooien”. - Samenwerking in jongerenloket waar ook scholen/ROC’s bij aan kunnen sluiten voor vsv’ ers. - Organiseer poortwachtersfunctie voor uitstroom uit het onderwijs. Deze poortwachter geeft aan bij wie de jongere in beheer komt. Beheer is meer dan registratie maar acties aan de slag met jongeren.
	Gemeentelijke basisadministratie uitbreiden met gegevens schoolloopbaan.
	Sancties toepassen als niet wordt voldoen aan de verplichting tot melding bij de RMC-functie.
5. Samenwerking met instanties die met jongeren te maken hebben	Samenwerking met jongerenwerkers, op plekken waar jongeren komen (café/discotheek) mogelijkheid te geven zich te melden mbv incentive, keten van instanties die al met jongeren werken betrekken (mond tot mond reclame).
	Durf dwang en drang toe te passen. Deelname aan samenleving is niet vrijblijvend. Jongeren wijzen op consequenties en hen daarvoor verantwoordelijk maken. RMC-functie stuurt primair op het behalen van startkwalificatie terwijl veel diensten sociale zaken werk als prioriteit hebben (work first). Formuleer samen eenduidige lijn.
	Bundel expertise van verschillende instanties, probeer machtspeletjes te voorkomen.
	Uitzendbureaus inschakelen bij acties om doelgroep in beeld te brengen. Veel niet- ingeschreven jongeren komen daar nog wel over de vloer.
	Invoering persoonlijk jongerenpaspoort met vermelding van opleiding, EVC, werkervaring.
6. Via verschill. instant zoals signalerings-netwerken in de wijk. Invoeren centraal meldpunt	Investeren in relevante netwerkpartners door in te spelen op (informatie) behoeften.
7. Fysiek opzoeken/huisbezoeken	Huisbezoeken na goede en zo breed mogelijke bestandsvergelijking.
	Goede instructies aan uitvoerders, daarbij gebruik maken van medewerker van allerlei instanties die ook een belang bij jongeren hebben.
	Afstemming tussen alle betrokken partners.
8. Jongeren activeren, vgl marketing	Via onorthodoxe methoden via verschillende media: advertenties bus/tram, internetsites, populaire radiozenders, bladen etc. Sluit aan bij interesses van jongeren (Rap en bling). Naast gebruikelijke – veelal ambtelijke organisaties en ‘oude mens’organisaties – jongerenevents zoals bijvoorbeeld dance-events te gebruiken.

Zoekstrategieën	
	Manifestaties, gekoppeld aan ludiek evenement. Zorg voor een landelijk draaiboek zodat niet steeds opnieuw het wiel hoeft worden uitgevonden. Koppeling manifestaties met banenmarkten/ en of werkgevers-bijeenkomsten.
	Voldoende persoonlijke aandacht voor jongeren. Het gaat niet alleen om het in beeld krijgen van jongeren, maar ook om het motiveren en activeren van de jongeren. Aandacht voor problemen en belevingswereld van jongeren is belangrijk.
	Kijk naar de intrinsieke motivatie van jongeren. Ze willen vaak wel iets doen, maar weten nog niet goed wat ze willen én kunnen. Help hen bij het maken van de juiste keuzen.
	Rolmodellen (succesvolle jongeren uit dezelfde doelgroep) betrekken bij werving en het gemotiveerd houden van jongeren op een werkgelegenheids-project.
	Mogelijkheden van anonieme eerst stap nagaan (vgl kindertelefoon).
	Jongeren zelf verantwoordelijk maken.
9. Inschakelen ouders/individuen	Ouders van werkloze jongeren benaderen om belang in te laten zien dat jongeren naar school gaan of gaan werken (bijvoorbeeld via wijkgericht te werken).
	Benaderen allochtone ouders via allochtone organisatie.
	Luister naar niet-professionals, de jeugd zelf en hun netwerk.
	Mentor- en maatjesprojecten voor probleemjongeren.

Bronnen: Intern werkdocument RWI, expertmeeting 31-5-2005;

Taskforce jeugdwerkloosheid : 8 slimme ideeën voor de aanpak van jeugdwerkloosheid

Interviews.

3.4 Voorbeelden van acties en ervaringen in de praktijk

Paragraaf 3.3. geeft een inventarisatie van mogelijke (theoretische) zoekstrategieën om de voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie te traceren. In het kader van dit onderzoek zijn met verschillende experts uit het veld interviews gehouden met als belangrijkste vraag welke acties zij momenteel in de praktijk uitzetten om de groep voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificaties in beeld te krijgen en wat volgens hen knelpunten zijn om deze groep toe te leiden naar werkgelegenheidsprojecten. In de navolgende subparagrafen beschrijven we per actor (gemeenten, ROC, CWI, jongerenlocatie, re-integratiebedrijf) de opsporingsacties en de knelpunten die zij ervaren.

3.4.1 Gemeenten

In deze subparagraaf beschrijven we enkele opsporingsacties die door gemeenten in de praktijk zijn uitgezet om de groep ‘spoorlozen’ in beeld te krijgen. Uit de interviews blijkt dat gemeenten verschillende zoekstrategieën zoals genoemd in tabel 3.4 in de praktijk bundelen zoals:

- Koppeling van verschillende digitale bestanden van verschillende afdelingen binnen één gemeente en met andere organisaties om jongeren onder de 23 jaar en voortijdig schoolverlaters in beeld te brengen (GBA, basisleerlingadministratie/leerplichtadministratie, SUWI-net, uitkeringsgegevens/re-integratiebestanden van Sociale Zaken, Sociale Verzekeringsbank, IB-groep etc.);
- Mailingen: aanschrijfacties/oproepacties met de vraag welke activiteiten de jongeren op dit moment verrichten of wat men na het vmbo gaat doen;
- Huisbezoeken;
- Samenwerking binnen gemeenten (beleidsafdelingen onderwijs en sociale zaken, maar ook in de uitvoering op wijkniveau) en met andere partners, zoals politie, mobiele jongerenteams (onderdeel van een geprivatiseerde welzijnsinstelling).

Casus: Veegactie Amsterdam

De gemeente Amsterdam ziet het terugdringen van voortijdig schoolverlaten als een van de belangrijkste politieke en maatschappelijke opdrachten van dit moment. Er is een convenant afgesloten tussen de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de contactgemeente van de RMC-regio Agglomeratie Amsterdam, het ROC van Amsterdam en ROC ASA inzake het terugdringen van het aantal voortijdig schoolverlaters aan het einde van het schooljaar 2006/2007. Er is een uitvoeringsplan “De Amsterdamse aanval op de uitval” geschreven en een bestuurlijke opdracht van stad en stadsdelen om het aantal voortijdig schoolverlaters terug te dringen. De gezamenlijke ambitie is om jongeren een startkwalificatie te laten behouden door:

- 1) Voorkomen van verzuim: het ‘dichtdraaien van de kraan’. VO en ROC’s binden zich aan het voorkomen van uitval enerzijds en het tijdig melden van (dreigende uitval) anderzijds.
- 2) Snelle opvang van voortijdig schoolverlaters: jongeren die (toch) uitvallen uit de VO/ROC’s worden gericht overgedragen naar de jongerenloketten en doorgeleid naar leer/werktrajecten of andere (arbeids) activiteiten.
- 3) Versnelde aanpak van de bestaande groep voortijdig schoolverlaters: acties die erop gericht zijn versneld contact te legen met jongeren om hen terug te begeleiden naar school en/of werk.

In 2006 is de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam gestart met een ‘veegactie’ om de bestaande groep voortijdig schoolverlaters in beeld te brengen en hen terug te leiden naar school en/of werk. De Gemeentelijke Basis Administratie (GBA), voorheen beter bekend als het bevolkingsregister, is het bronbestand geweest voor de veegactie. Dit bestand is gekoppeld met andere bestanden zoals SUWI-net. Van de 4500 voortijdig schoolverlaters die achterhaald konden worden via het GBA bleken er 2000 personen af te vallen omdat ze meer dan 16 uur per week aan het werk waren (via bestanden SUWI-net op basis van afgedragen UWV-premies). Van de 2500 personen die als potentiële schoolverlater konden worden aangemerkt, bleken er bij nader onderzoek 500 jongeren toch op school te zitten. De overige 2000 ‘spoorlozen’ zijn vervolgens aangeschreven middels een brief met daarin de vraag welke activiteiten op dit moment verrichten. 500 Jongeren gaven aan dat ze toch aan het werk zijn. De gemeente Amsterdam gaat de overgebleven 1500 ‘spoorlozen’ benaderen via een huisbezoek. Op dit moment zijn er circa 900 huisbezoeken afgelegd. Naar schatting is 35 tot 40 procent van deze personen niet woonachtig op het adres zoals vermeld in het GBA-adresbestand en daarmee dus moeilijk vindbaar. Verder blijkt uit de huisbezoeken die tot nu toe zijn afgelegd dat er een groep is die toch in het bezit blijkt te zijn van een startkwalificatie, aan het werk of gehandicapt is. Verder is er een groep die is doorverwezen naar een jongerenloket in verband met de inzet van flankerende voorzieningen en is er een groep ‘niet-willers’ die mogelijk in het criminele circuit verkeert.

Casus Preventieproject vmbo – mbo gemeente Den Haag

Een diploma op vmbo-niveau is geen startkwalificatie. Het is daarom van belang dat leerlingen doorstromen van het vmbo naar het mbo. In 2005 hebben vijf pilotgemeenten waaronder de gemeente Den Haag een preventieproject van VMBO naar MBO uitgevoerd. De pilots waren zo succesvol dat het ministerie van OCW en de Taskforce jeugdwerkloosheid besloten het preventieproject in 2006 landelijk in te voeren. In 2006 is extra geld beschikbaar gesteld aan de 39 gemeenten met een regionale meld- en coördinatiefunctie (RMC-gemeenten) om vorm te geven aan een project waarin jongeren die zich nog niet hebben aangemeld voor een mbo-opleiding in de zomerperiode te begeleiden om alsnog een keuze te maken voor een ROC. In 2006 zijn 30 van de 39 RMC-regio's in hun regio geheel of gedeeltelijk gestart met een dergelijk project om de overgang van vmbo naar mbo te stimuleren.

De gemeente Den Haag heeft 3048 vmbo-examenleerlingen in 2006 aangeschreven met de vraag door te geven wat ze na het vmbo willen gaan doen. Ook decanen van de vmbo-scholen hielpen met het inventariseren van de toekomstplannen van de leerlingen. Aan de hand van deze gegevens namen casemanagers van de afdeling Voortijdig Schoolverlaten contact op met 'risico-leerlingen'. Dit zijn leerlingen die nog niet precies wisten wat ze na hun vmbo-opleiding willen gaan doen. De casemanager hielp deze jongeren bij de keuze van een passend traject. De jongeren van wie geen informatie bekend was, zijn opgeroepen voor gesprekken. In totaal zijn 449 risico-overstappers opgeroepen voor een gesprek. Jongeren die niet zijn verschenen na een 1^e en 2^e oproep zijn thuis bezocht. In totaal waren 76 jongeren niet aanwezig bij het huisbezoek en van hen is de status nu nog onbekend. Deze jongeren waarvan de status onbekend is, zijn aangemeld voor een onderzoek door de Dienst Burger Zaken van de gemeente Den Haag. Het doel van het onderzoek is deze jongeren alsnog te traceren. Dit onderzoek loopt nog op dit moment en de uitkomsten worden verwacht in het 2de kwartaal van 2007.

De resultaten van de inmiddels afgesloten dossiers van de risico-jongeren:

59% is verwezen naar een school/onderwijsinstelling of voorbereidend traject voor onderwijs

11% kiest ervoor om te gaan werken

5% zit in traject bij het Jongerenteam van de gemeente Den Haag

4% krijgt een zorg/activeringstraject

3% overige uitstroomredenen (zoals zwanger, verhuizing, medische psychische reden, verblijfsvergunning niet verlengd etc)

2% overgedragen aan leerplicht

16% spoorloos, geen gegevens verstrekt, nader onderzoek door Dienst Burgerzaken

bron: Jaarverslag preventieproject VMBO-MBO 2006, gemeente Den Haag.

Bovenstaande casebeschrijvingen zijn illustraties van acties die gemeenten uitvoeren om de doelgroep in beeld te krijgen en vervolgens weer toe te leiden naar werk, een opleiding of een ander traject. De acties zijn net in gang gezet en/of lopen op dit moment nog. Het verdient aanbeveling om van dit soort acties na een bepaalde periode te bezien of de risicojongeren nog steeds aan het werk zijn, op school zitten of deelnemen aan een traject. Door twee meetpunten, waarvan een jaar na plaatsing op een baan, werkgelegenheidstraject of hervatting

van een opleiding er een is, te hanteren kan de duurzaamheid van de acties in beeld worden gebracht.

Knelpunten/aandachtspunten vanuit het perspectief van gemeenten

1. Vervuiling bestanden

De gemeentelijke basisadministratie blijkt in de praktijk niet altijd de juiste informatie te bevatten. Jongeren verzuimen in de praktijk zich uit te laten schrijven bij de gemeente indien ze gaan verhuizen. Bij huisbezoeken blijken deze personen niet woonachtig op het adres zoals vermeld in de gemeentelijke basisadministratie.

In Amsterdam bleek na een bestandsanalyse dat er 44 Chinezen op één adres waren ingeschreven. Deze Chinezen hebben een tijdje aan de VU gestudeerd en zijn toen vertrokken naar een andere gemeenten of teruggegaan naar het land van herkomst, zonder zich weer uit te schrijven bij de gemeente.

De Gemeentelijke Basisadministratie bevat geen informatie over schoolverlaters uit een andere stad. Ook andere bestanden die gekoppeld kunnen worden om de spoorlozen in beeld te krijgen blijken in de praktijk niet up-to-date, zoals de RMC- en leerplichtadministratie.

2) Hoge eisen aan deelnemers werkgelegenheidstrajecten versus kwaliteit aanbod vsv'ers

De eisen die aan deelname aan werkgelegenheidstrajecten worden gesteld, zijn vaak hoog, terwijl de vsv'ers een laag opleidingsniveau hebben (niveau 1). De vsv'ers voldoen vaak niet aan het gezochte profiel dat een werkgever of werkgelegenheidsproject stelt. Bovendien nuanceert een respondent het probleem van de 'spoorlozen'. In zijn gemeente zijn er meer dan 100 werkgelegenheidstrajecten. Het aanbod van projecten/trajecten waar de voortijdig schoolverlaters geplaatst kunnen worden is groter dan het aanbod van jongeren zelf. Het aanbod van trajecten moet aansluiten bij de verwachtingen en wensen van de jongeren. Volgens een andere gemeentelijke functionaris is er genoeg aanbod qua werkgelegenheidsprojecten, maar de vraag is of de groep voortijdig schoolverlaters ook behoefte heeft aan dit type projecten/trajecten. Overigens merkt de respondent daarbij op dat het in de praktijk moeilijk vast te stellen is waar jongeren behoefte aan hebben omdat deze jongeren niet altijd een realistisch zelfbeeld hebben over wat men wil en kan.

3) Problematiek doelgroep

Uit de interviews met gemeentelijke ambtenaren die de groep voortijdig schoolverlaters in beeld hebben proberen te brengen, blijkt dat een deel van de doelgroep niet gevonden wil worden. Zij werken zwart of verkeren in het criminele circuit. Eén gemeentefunctionaris merkt op dat het probleem niet zo zeer zit in hoe deze jongeren op te sporen, maar eerder hoe je ze gemotiveerd krijgt om een leerwerktraject te starten. De activiteiten van de gemeenten houden op wanneer jongeren geen uitkering aanvragen en niet geholpen willen worden. De trajecten zijn voor deze groep op dit moment nog op basis van vrijwilligheid. Hier komt mogelijk verandering in zodra het nieuwe wetsvoorstel is aangenomen. Het vorige kabinet kwam met een voorstel voor een sluitende aanpak om te voorkomen dat jongeren tot 23 jaar buiten de boot vallen. Zij moeten leren of werken, of beide combineren. Het wetsvoorstel bestaat uit de invoering van een kwalificatieplicht tot 18 jaar, ter vervanging van de partiële leerplicht. Verder is het de bedoeling dat er een informatie- en meldingsplicht aan gemeenten en een leerplicht voor jongeren van 18 tot 23 jaar zonder startkwalificatie komt. De gemeenten krijgen de vrijheid deze plicht al dan niet op te leggen. Weigeren jongeren om mee te werken, dan kunnen ze een boete krijgen van ten hoogste 340 euro. Volharden zij in hun weigering dan kan de boete oplopen tot 2250 euro. Met dit wetsvoorstel kunnen gemeenten jongeren die niet werken, niet leren, geen uitkering ontvangen en niet staan ingeschreven bij het CWI makkelijker bereiken en aanzetten om weer naar school te gaan of een baan te vinden. Een voorzitter van het college van bestuur van een ROC pleit ervoor om directeurs van vmbo's/ROC's onbezoldigd te benoemen tot leerplichtambtenaar, zodat zij meteen in kunnen grijpen wanneer een leerling de school voortijdig dreigt te verlaten. Dwang alleen zal niet helpen om de jongeren te motiveren. Een beleidsmedewerker geeft in het interview aan dat het aanbod van trajecten aan moet sluiten bij de intrinsieke motivatie van de jongeren. Jongeren willen best iets doen, maar vaak hebben ze moeite bij het ontdekken wat ze willen en wat ze kunnen. Hierin zouden ze beter begeleid kunnen worden.

4. Het niet of onjuist melden van verzuim en voortijdig schoolverlaten door scholen

Het RMC is afhankelijk van de informatieverstrekking van derden. De signaleringsfunctie vanuit het onderwijs is belangrijk in het licht van preventieve acties die daaruit kunnen voortvloeien. In de praktijk worden leerlingen die verzuimen of helemaal niet meer verschijnen helaas niet altijd gemeld bij het

RMC. Het gebeurt dat er helemaal geen verzuimprotocol op een school aanwezig is. Een gemeentefunctionaris geeft aan dat docenten lastige jongeren die de sfeer in de klas verpesten soms liever kwijt dan rijk zijn.

3.4.2 ROC

Het actief opsporen van voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie die niet aan het werk zijn en niet naar school gaan, behoort niet tot de kerntaken van de ROC's. Toch blijkt uit de interviews met medewerkers van het ROC dat in de praktijk wel acties worden verricht in zowel de preventieve als curatieve sfeer, met name door het volgen van de leerlingen. Een respondent geeft bijvoorbeeld aan dat het ROC actief in de gaten houdt of leerlingen dreigen uit te vallen of al uitgevallen zijn en melden dit vervolgens actief bij het RMC. Het is vervolgens de taak van het RMC om deze jongeren op te pakken en verder te begeleiden. ROC Midden Nederland kent zogenaamde Studieadviespunten. De jongeren die niet op school verschijnen krijgen hier oriëntatiegesprekken. Mochten ze niet verschijnen op de uitnodiging dan worden ze actief gemeld bij het RMC. Ook legt ROC Midden Nederland contacten met het bedrijfsleven om opdrachten stageplaatsen te acquireren zodat leerlingen de basiscompetenties kunnen trainen.

Match2work evenement ROC Midden Nederland

Op 27 februari 2007 is er een evenement georganiseerd bij het ROC Midden Nederland met als titel Match2work. De gemeente Utrecht organiseerde dit evenement in samenwerking met CWI, Four Star, ROC MN, ROC ASA, de kenniscentra beroepsonderwijs bedrijfsleven en de Taskforce Jeugdwerkloosheid. Circa 200 jongeren en 52 werkgevers kwamen op dit evenement af om met elkaar te 'speed daten'. Een aantal jongeren kreeg diezelfde dag nog een leerbaan, verder konden ze hun CV laten checken, korte sollicitatiewerkshops volgen en informatie krijgen over de opleidingen van de ROC's. Ook de eerste no-riskpolis werd uitgereikt aan bedrijf (de polis compenseert de loonkosten voor het bedrijf als de jongere ziek wordt). Uitreiking van deze polis vormde de aftrap van een grotere campagne van de gemeente om jongeren tussen de 16 en 23 jaar aan een MBO-opleiding of werk te helpen. Tijdens die evenement waren waarzeggers en een DJ aanwezig. De Afdeling Leerplicht RMC heeft bijna 500 jongeren benaderd met een uitnodigingsbrief. Ook zijn jongeren benaderd door het CWI en Fourstar door middel van brieven, e-mails en SMS-berichten. Daarnaast zijn er 71 jongeren op Match2work afgekomen door publieke campagnes zoals posters in de stad (op driehoekszuilen, in scholen, buurthuizen etc.), het verspreiden van flyers, radiospotjes en een uitzending op radio Fun-X links en vermeldingen op diverse websites. Aanmeldingen en meer informatie konden jongeren vinden op website www.match2work.nl. Het is nog niet bekend hoeveel jongeren n.a.v. dit evenement daadwerkelijk terug naar school zijn geleid of werk hebben gevonden.

(bron interview ROC MN + nieuwsbrief Taskforce jeugdwerkloosheid 1 maart 2007 + verslag Match2work event ROC Ameriklaan).

Bonifatiusproject

Het Bonifatiusproject is een opleidingstraject dat ingezet wordt om risicojongeren en groepen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt een kans te bieden op een betere arbeids- en scholingstoekomst. Het gaat hier om een op maat gesneden programma waarbij een speciaal voortraject is ontwikkeld. Met ingang van het schooljaar 2006-2007 start ROC Friese Poort voor de derde keer met dit opleidingstraject. De volgende criteria zijn van toepassing uitgesplitst naar de twee verschillende doelgroepen:

Risicojongeren	Groepen met afstand tot arbeidsmarkt
Vanaf 16 jaar	Vanaf 25 jaar
Jongeren met omgang en/of autoriteit problemen. Mogelijk neiging tot ontwikkelen agressief gedrag c.q vanwege vermeende agressiviteit	angst voor agressie, neiging tot sociaal isolement
minimaal vmbo-basisberoepsgerichte leerweg	Minimaal vmbo-basisberoepsgerichte leerweg
Nederlandse taal, redelijk tot goed	Nederlandse taal, redelijk tot goed
enige affiniteit met sport	enige affiniteit met sport
Uitgesloten worden: <ul style="list-style-type: none"> - ernstige criminele delicten - drugs- en drankverslaving - psychische stoornissen	Uitgesloten worden: <ul style="list-style-type: none"> - ernstige criminele delicten - drugs- en drankverslaving - psychische stoornissen

Het project wordt deels gefinancierd via ESF-middelen. Het projectleiderschap ligt in handen van ROC Friese Poort. Verder zijn het ROC Amsterdam, het Albeda College Rotterdam, de gemeente Dongeradeel/Dantumadeel i.s.m. Toezichthouders en Politie, de gemeente Smallingerland i.s.m. Stichting Veiligheidszorg Smallingerland en het RMC, VSP Schoonmaak, Group 4 Securicor Beveiliging, en Chatrats B.V. als partners betrokken in het project. De opstart van het project verliep moeizaam, maar naarmate het project meer bekendheid heeft gekregen (via mond tot mond reclame) en men geleerd heeft van de gehanteerde methodiek werpt het project inmiddels zijn vruchten af. Er is op dit moment zelfs een wachtlijst. Om de risicojongeren te werven zijn er diverse acties geweest. Er is voorlichting gegeven bij gemeenten op alle afdelingen (van Sociale Zaken tot Toezichthouders). Verder hebben de partners geput uit hun eigen bestanden om deelnemers aan te leveren voor het project. De deelnemers worden inmiddels ook aangemeld via andere projecten. ROC's kunnen potentiële deelnemers die via de intake zijn afgewezen voor het reguliere onderwijs en die over de 'gewenste eigenschappen' beschikken ook aanmelden voor het project. Zij hebben tevens een signalerende functie m.b.t. mogelijke drop-outs. Ook komen er aanmeldingen binnen via "De BUS". Dit is een bus die in de gemeente rondrijdt (met name in achterstandswijken) en jongeren traceert die geen bezigheden hebben. Dit is een initiatief vanuit de gemeente. De jongerenwerker op de bus spreekt de jongeren aan en motiveert ze om deel te nemen aan projecten/activiteiten. Een jongerenwerker is hier heel actief in en verwijst dus actief door naar het project. Verder zoekt het Project Bonifatius aansluiting bij bestaande sport- en cultuurevenementen en maakt het gebruik van persberichten, lokale en regionale tv zenders, huis- aan huisbladen etcetera. Binnenkort wil ROC Friese Poort een Basketball Clinic organiseren in bepaalde wijken om jongeren te informeren en interesseren voor het project. Tijdens de clinic zullen zowel medewerkers als deelnemers van het project rondlopen om informatie te geven. Dit is zowel gunstig voor de werving van nieuwe jongeren als voor de deelnemers in het project die weer van deze wervingsactie leren. De deelnemer staat centraal in het project. In de eerste week wordt veel aandacht besteed aan wat de deelnemer wil (en niet wat zijn vrienden of ouders willen). Het project heeft een eigen honk (niet op de school) dat 4 dagen in de week open is. De coach is altijd telefonisch bereikbaar voor de jongeren.

Knelpunten/aandachtspunten vanuit ROC-perspectief

Mismatch op de arbeidsmarkt

Eén respondent geeft aan dat er een mismatch is op de (lokale) arbeidsmarkt. Er is bijvoorbeeld een overschot aan leerlingen op niveau 1 en 2 van de zorg en een tekort aan leerlingen in de techniek op dit niveau. Op landelijk niveau zijn er met name in de techniek meerdere werkgelegenheidsprojecten met duurzaam en goed betaald (in vergelijking met bijvoorbeeld administratieve functies) loopbaanperspectief ontwikkeld. Vraag is of alle jongeren tot op het hoogste niveau worden opgeleid dat ze aan zouden kunnen.

Jongeren hebben bijbaantjes of werken zwart

Eén respondent heeft de indruk dat er weinig jongeren zijn die niet werken. Veel jongeren hebben een bijbaantje, werken zwart of verdienen hun geld in het criminele circuit. Ze komen op deze manier toch wel aan geld.

Subsidies

Een project dat door middel van ESF-middelen is gesubsidieerd mag geen jongeren als deelnemer opnemen die al een gesubsidieerd traject volgen via de gemeenten. Dit in verband met het verbod van dubbele subsidiestromen. In grotere gemeenten waar gemeenten alles aan re-integratiebedrijven uitbesteden kan dit het probleem zijn omdat deze jongeren dus niet in aanmerking kunnen komen voor het project dat gefinancierd is met ESF-middelen.

3.4.3 CWI

De groep voortijdig schoolverlaters die niet aan het werk zijn, niet op school zitten en niet in het bezit zijn van een startkwalificatie, kan worden ingedeeld in drie categorieën:

- 1) Een groep die zich heeft ingeschreven bij het CWI;
- 2) Een groep die zich nooit heeft ingeschreven bij het CWI;
- 3) Een groep die zich eerder heeft ingeschreven bij het CWI, maar zich later weer heeft uitgeschreven.

Volgens de landelijk klantgroepmanager jongeren van het CWI valt een groot deel van de doelgroep die staat ingeschreven bij het CWI onder de verantwoordelijkheid van de gemeenten. Vaak gaat er een complexe problematiek schuil achter deze jongeren.

Het CWI liet tot voor kort de jongeren die zich niet inschreven bij het CWI met rust en richtte zich qua bemiddeling en begeleiding op werkzoekenden die zichzelf aanmelden bij het CWI. Sinds kort is het CWI van mening dat ook de groep die zich niet actief meldt bij officiële instanties of zich eerder heeft gemeld, maar daarna weer is verdwenen, in beeld moet worden gebracht en actief begeleid moet worden richting werk of school. Het CWI zou niet de regie moeten nemen om deze groep te traceren, maar het zou een gezamenlijke verantwoordelijkheid binnen de keten moeten zijn (gemeenten, UWV, RMC, scholen etc.). Het CWI vindt dit belangrijk vanuit haar taak om vacatures in te vullen. Gezien de positieve conjuncturele ontwikkelingen op de arbeidsmarkt is de groep jongeren hard nodig op de arbeidsmarkt. Daarnaast zou je de groep moeten helpen vanuit maatschappelijk oogpunt.

Televisieuitzending "Help ik krijg een baan"

Het CWI heeft actief meegewerkt aan een serie televisie-uitzendingen op RTL5 met de titel "Help ik krijg een baan". In April 2007 start de tweede serie. Het initiatief voor deze serie kwam via een aantal managers van Achmea die iets nieuws wilde bedenken voor jongeren. Ze kwamen vervolgens in contact met de Taskforce jeugdwerkloosheid en het CWI. Werkloze jongeren in de leeftijd van 16 tot 23 jaar kunnen door familie/vrienden worden opgegeven voor het programma. Het CWI komt op deze manier in contact met werkloze jongeren die niet bekend zijn bij officiële instanties. Toch haken veel jongeren na aanmelding af. Het is volgens de landelijke klantgroepmanager jongeren van het CWI niet makkelijk om deze groep aan het werk te krijgen. Veelal is intensieve individuele ondersteuning/coaching nodig. Het aanmelden via vrienden en familie is wel een manier om in contact te komen met jongeren die zich niet uit zichzelf melden. Na de tweede televisieserie (en aansluitend de herhaling ervan) adopteert het CWI het project, zodat ook werkzoekenden die zich tijdens en de 2^e serie aanmelden altijd geholpen kunnen worden.

Het CWI start binnenkort weer met een "jongerenactieweek". De inhoudelijke invulling van deze actieweek verschilt per regio, maar in deze week worden allerlei activiteiten voor jongeren georganiseerd. Promotie gebeurt via de pers, websites en het aanschrijven van jongeren die zijn ingeschreven bij het CWI. Het CWI probeert ook de jongeren te bereiken die nog niet zijn ingeschreven bij het CWI, bijvoorbeeld door de jongeren die wel zijn ingeschreven te benaderen via een persoonlijk uitnodiging met het verzoek om een vriend/vriendin mee te nemen die werkloos is, niet op school zit en niet staat ingeschreven bij het CWI.

Een andere actie om jongeren op een leerwerkbaan te krijgen die het CWI heeft aangeboden aan gemeenten is het gezamenlijk nalopen van de bestanden van de gemeenten. De jongeren die nu bekend zijn bij de gemeenten en op een traject zitten worden nogmaals gescreend. Dit aanbod vanuit het CWI is gedaan richting

36 grote gemeenten die in samenwerking met de Taskforce Jeugdwerkloosheid werkgevers een no-risk-polis¹⁵ aanbieden wanneer zij een jongere van 23 jaar of jonger in dienst nemen. Wanneer gemeenten gebruik maken van dit aanbod volgen er gesprekken met de jongere waarbij zowel de gemeentelijke functionaris als een CWI-medewerker aanwezig is. Bekeken wordt of een jongere bijvoorbeeld op een leerwerkbaan gezet kan worden in plaats van op de huidige gesubsidieerde baan. Valkuil is dat jongeren blijven hangen in een gesubsidieerde werkplek.

Knelpunten vanuit perspectief van CWI

Bereidheid instanties om mee te werken aan de opsporing

Wil je de doelgroep opsporen/traceren dan zul je moeten samenwerken met andere organisaties. Deze instellingen moeten bereid zijn om mee te werken en het nut van het opsporen van deze doelgroep inzien.

Niet alle instanties/gemeenten zien het belang in van het opsporen van deze groep. De ene gemeente meent de doelgroep al in beeld te hebben, terwijl andere gemeenten niet weten hoe groot deze groep is en waar de jongeren zich bevinden.

Privacy

Binnen de SUWI-keten is het al lastig om elkaars dossiers en bestanden in te zien, laat staan als je bij de opsporing wilt samenwerken met partijen die niet tot de keten behoren (welzijnsinstellingen, thuiszorgorganisaties et cetera).

3.4.4 Jongerenlocatie

Uit hoofdstuk 2 blijkt dat een grote meerderheid van de voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificaties die niet aan het werk is en die ten tijde van de EBB-meting in de afgelopen vier weken niet hebben deelgenomen aan het onderwijs zich niet hebben ingeschreven bij het CWI als werkzoekende en geen uitkering hebben aangevraagd.

Jongerenlocaties bereiken jongeren door ze op te zoeken in de wijk bij hangplekken, door het houden van inloopspreekuren en het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten die worden aangekondigd in diverse lokale media.

---

¹⁵ Het ministerie van SZW heeft aan 36 gemeenten middelen ter beschikking gesteld voor de uitvoering van de no-risk-polis. Met no-riskpolis kunnen werkgevers de loonkosten, die zij moeten doorbetalen in geval van ziekte van hun werknemer, declareren bij de gemeente. De polis geldt voor jongeren tot 23 jaar die op een BBL-baan worden aangenomen en alleen voor niveau 1 en 2. Bron: Handreiking no-riskpolis, www.jeugdwerkloosheid.nl.

Wil je de doelgroep van voortijdig schoolverlaters traceren om ze te benaderen voor deelname aan een werkgelegenheidsproject dan zul je zo laag mogelijk moeten instappen, dat wil zeggen richten op plekken waar jongeren zich bevinden. Te denken valt bijvoorbeeld aan hangplekken, jongerenlocaties in verschillende wijken, sportverenigingen et cetera.

Kern8 Alkmaar

Stichting Kern8 is een stichting die het welzijn en het welbevinden van bewoners in het werkgebied van de organisatie wil bevorderen. De beleving van welzijn wordt in grote mate bepaald door de kwaliteit van de leefomgeving van mensen en de wijze waarop mensen met elkaar samenleven.

Het welbevinden van mensen is vooral afhankelijk van de mate waarin zij deelnemen aan dat samenleven en hierop invloed uit kunnen oefenen en daarmee hun lot in eigen handen nemen. Er lopen diverse projecten die hieraan bijdragen. Een aantal activiteiten en projecten is specifiek gericht op tieners en jongeren. Het ambulante jongerenwerk richt zich op het vindplaatsen opzoeken van jongeren. Het bieden van ondersteuning en het bemiddelen bij conflicten met oudere buurtbewoners. Verder behartigt kern8 de belangen van jongeren bij het verbeteren van de leefbaarheid van hun directe omgeving en het aanbieden van activiteiten. Het streven is om 6 keer per jaar voorlichtingsbijeenkomsten voor jongeren te houden per tiener/jongerenlocatie. Vaak worden deze voorlichtingsbijeenkomsten gekoppeld aan een activiteit voor jongeren bijvoorbeeld het draaien van een film. De opkomst verschilt per activiteit: de ene keer verschijnen er 8 jongeren een andere keer 30. Sinds kort is er op één jongerenlocatie een inloopsprekbeurt van start gegaan.

Tussen de jongeren die de jongerenlocatie bezoeken, zitten ook jongeren die behoren tot de doelgroep van dit onderzoek. Dat wil zeggen voortijdig schoolverlaters, zonder startkwalificatie die niet werken en geen regulier onderwijs volgen.

Knelpunten/aandachtspunten vanuit perspectief jongerenlocatie

Jongeren zien door het bomen het bos niet meer

De doelgroep wil werken, maar ziet door vele instanties en regelingen door de bomen het bos niet meer. Het is voor deze groep niet vanzelfsprekend om naar het CWI te gaan om zich daar te melden als werkzoekende.

Investeer en sluit aan bij de intrinsieke motivatie van de jongeren

Wanneer jongeren opgespoord zijn voor een werkgelegenheidsproject is het de kunst om ze vervolgens gemotiveerd te houden voor het project. De doelgroep haakt snel af. De basiscompetenties (op tijd komen, afspraken nakomen etc.) moeten nog geleerd worden. De wil is er wel bij jongeren, maar als bedrijf, gemeente, organiserende instanties moet je veel investeren in de jongeren om ze gemotiveerd te houden.

3.4.5 Re-integratiebedrijf

In het kader van dit onderzoek is ook gesproken met een re-integratiebedrijf. Gemeenten kiezen er bijvoorbeeld voor om werkgelegenheidsprojecten op te starten en samen te werken met re-integratiebedrijven. Wanneer de gemeente of het UWV voldoende deelnemers aan kunnen leveren vanuit hun eigen bestanden is er bij deze projecten geen probleem als het gaat om de instroom van deelnemers. Er hoeven door een re-integratiebedrijf dan geen inspanningen gedaan te worden om de doelgroep op te sporen. In onderstaande box staat een voorbeeld van een werkgelegenheidsproject voor jongeren waarin een gemeente en een re-integratiebedrijf met elkaar samenwerken.

Re-integratieproject voor werkloze jongeren, samenwerking gemeente Smallingerland -Rework

De gemeente Smallingerland besloot begin 2003 alle pijlen op haar werkloze jongeren te richten. Samen met Rework Reïntegratie en Outplacement startte ze een reïntegratieproject voor deze doelgroep. Als één van de eerste gemeenten in Friesland deed ze dit door middel van het 'Work-first-principe'.

Rework krijgt de cliënten voor het werkgelegenheidsproject aangeleverd door de gemeenten en het UWV. Er is geen probleem bij de instroom van jongeren in het project. Rework spoort de potentiële deelnemers dus niet zelf op. De doelgroep van dit project is overigens wel breder dan voortijdig schoolverlaters. Iedereen die een uitkering aanvraagt en tussen de 18 en 30 jaar is, kan instromen in het project. Maar als potentiële deelnemers bekend zijn hoe krijg je ze dan zo ver om ook daadwerkelijk deel te nemen aan een project en hoe hou je ze dan gemotiveerd? Het behalen van een startkwalificatie staat bij de gemeente en Rework hoog in het vaandel.

Jongeren vertonen vaak vluchtgedrag en reageren niet op een eerste uitnodiging die door Rework wordt verzonden. Op een gegeven moment moeten ze wel, want anders dreigt de uitkering stopgezet te worden. Het eerste gesprek vindt altijd thuis bij de deelnemer plaats om een beeld te krijgen van de thuissituatie. In dit project staat de jongere centraal, waarbij je aansluit bij de wensen en belevingswereld van de doelgroep. De consultants van het Re-integratiebedrijf Rework willen de ogen van de jongeren openen. De jongeren worden meteen aan het "werk" gezet. Hiermee wordt bedoeld dat jongeren minimaal 24 uur per week met een activiteit bezig zijn (werkervaringsplaats, opleiding en/ of een cursus). Vervolgens stelt de consultant de vraag of de jongere dit de komende 40 jaar wil blijven doen. Het is een uitdaging om jongeren hun ogen te openen en te laten zien dat ze nog een heel leven voor zich hebben. En dat ze nu kunnen bepalen hoe ze dat leven vullen: met ongeschoold werk of met een aantrekkelijke baan die nu eenmaal gekoppeld is aan benodigde opleiding.

Het experimentele jongerenproject werd in 2004 afgerond, maar gezien de resultaten (86,5% van die jongeren die het traject afrondde stroomde uit de uitkering) heeft de gemeente Smallingerland met Rework vervolgprojecten gestart.

Bron: interview + People at Work, , nummer 1 juni 2005 en nummer 4 juni 2006

3.5 Conclusie

De doelgroep van voortijdig schoolverlaters is in drie categorieën in te delen:

- een groep die zich gemeld heeft bij het CWI;
- een groep die zich nog nooit heeft gemeld bij het CWI;
- een groep die zich eerder heeft ingeschreven bij het CWI, maar later is uitgeschreven.

Een groot deel van de niet werkzame vsv'ers schrijft zich niet in bij het CWI. Uit hoofdstuk 2 blijkt dat een derde van de vsv'ers in de leeftijd van 15-22 jaar niet werkt. Hiervan heeft het overgrote deel (83 procent) zich niet ingeschreven bij het CWI. Naar schatting gaat het om circa 45.0000 vsv'ers. Het ministerie van OCW raamt het aantal werkloze jongeren in de leeftijd van 18-23 jaar dat niet werkt, niet leert, geen uitkering ontvangt en niet staat ingeschreven bij het CWI op 31.000. Jongeren hebben verschillende redenen om zich niet in te schrijven bij het CWI zoals het volgen van deeltijdopleiding, het CWI niet kennen, van mening zijn dat inschrijven niet hoeft, het niet op zoek zijn naar een baan en de mening hebben dat inschrijving niets oplevert.

In dit hoofdstuk zijn verschillende zoekstrategieën aan bod gekomen om de doelgroep op te sporen (bestandsanalyses, mailing naar zowel jongeren als ouders, informatie-uitwisseling en samenwerking met maatschappelijke instanties die in de praktijk met jongeren te maken hebben, het fysiek opzoeken, marketingachtige activiteiten zoals events, gebruik maken van verschillende media et cetera). Ook is er een aantal voorbeelden gegeven van hoe verschillende instanties in de praktijk omgaan met het traceren van de doelgroep.

Het aantal 'spoorlozen' kan door middel van een koppeling van gerichte acties (bestandsanalyse, aanschrijven van de jongeren en huisbezoeken) sterk gereduceerd worden (zie bijvoorbeeld de veegactie in Amsterdam). Door verschillende zoekstrategieën in te zetten blijkt de doelgroep voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie die niet aan het werk zijn of op school zitten, kleiner dan aanvankelijk op basis van de bestandsanalyse werd gedacht. Er blijft altijd een groep over die niet te vinden is. De vraag is overigens of deze groep benaderd kan worden voor werkgelegenheidsprojecten. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om jongeren die zijn teruggekeerd zijn naar het land van herkomst.

In de praktijk ervaren verschillende instanties knelpunten bij het traceren van de doelgroep en het toeleiden van voortijdig schoolverlaters naar school en werk:

Knelpunten/aandachtspunten bij de opsporing:

- Vervuiling van registratiebestanden.
- Het niet of onjuist melden van verzuim en voortijdig schoolverlaten door scholen.
- Voor het traceren van de doelgroep zul je moeten samenwerken met verschillende partners. Deze partners moeten het nut inzien van het opsporen van deze groep en bereid zijn om mee te werken aan opsporingsactiviteiten.
- Privacywetgeving i.v.m. inzien van elkaars dossiers en digitale bestanden.
- Jongeren zien door de vele instanties en regelingen door de bomen het bos niet meer. Ze weten niet altijd dat ze zich moeten melden bij het CWI als ze werk zoeken.

Knelpunten/aandachtspunten bij de toeleiding en het behouden van vsv'ers op werkgelegenheidsprojecten:

- Hoge eisen aan deelnemers werkgelegenheidstrajecten versus kwaliteit aanbod vsv'ers. Mismatch op de (lokale) arbeidsmarkt.
- Complexe en meervoudige problematiek doelgroep.
- Jongeren hebben bijbaantjes of werken zwart. De noodzaak ontbreekt voor hen om deel te nemen aan een werkgelegenheidsproject.
- Dubbele subsidiestromen waardoor deelnemers die een door een gemeente gesubsidieerd traject volgen niet mogen deelnemen aan bijvoorbeeld een ESF-project.
- Motivatie van de jongeren. Het is de kunst om jongeren gemotiveerd te houden voor een project nadat ze zijn opgespoord en als deelnemers zijn aangemeld voor een traject.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Inleiding

De centrale vraag van dit onderzoek luidt:

Op welke wijze(n) kunnen voortijdig schoolverlaters worden opgespoord, zodat zij in de toekomst benaderd kunnen worden voor werkgelegenheidsprojecten?

In dit onderzoek gaat het om voortijdig schoolverlaters die jonger zijn dan 23 jaar, niet aan het werk zijn, niet op school zitten en niet in het bezit zijn van een startkwalificatie. Het onderzoek heeft een beknopt, verkennend karakter en daarmee is de reikwijdte beperkt. In dit hoofdstuk presenteren we eerst de conclusies die op basis van de bevindingen uit dit verkennend onderzoek kunnen worden getrokken. Daarna komen aanbevelingen aan bod waarbij we een onderscheid maken naar aanbevelingen ten aanzien van:

- 1) het opstarten van een werkgelegenheidsproject;
- 2) het opsporen van voortijdig schoolverlaters;
- 3) het bereiken en behouden van de doelgroep op werkgelegenheidsprojecten;
- 4) preventieve acties.

4.2 Conclusies

Omvang doelgroep: 56.000 vsv'ers zonder startkwalificatie die niet werken en niet op school zitten.

In totaal zijn er in Nederland 56.000¹⁶ jongeren in de leeftijd van 15-22 jaar zonder startkwalificatie die niet op school zitten en geen werk hebben. Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap raamt dat er 31.000 jongeren in de leeftijd van 18 tot 23 jaar zijn die niet werken, niet leren, geen uitkering ontvangen en niet staan ingeschreven bij het CWI. Kijken we naar de groep van vsv'ers in de leeftijd van 15-22 jaar die niet werkt dan heeft het overgrote deel (83 procent) hiervan zich niet ingeschreven bij het CWI.

---

¹⁶ jaargemiddelden tot en met 2e kwartaal 2006.

Voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie maar met een baan een risicogroep voor de toekomst?

Jongeren mét een startkwalificatie hebben een betere arbeidsmarktpositie dan jongeren zonder een startkwalificatie. Het algemene beeld dat alle voortijdig schoolverlaters zonder startkwalificatie slecht af zijn op de arbeidsmarkt moet volgens het Kenniscentrum Beroepsonderwijs (KBA) worden genuanceerd. In het KBA-onderzoek “Vroeg is nog niet voortijdig, naar een nieuwe beleidstheorie voor voortijdig schoolverlaters” maakt men onderscheid naar twee typen voortijdig schoolverlaters: “de klassieke risicoleerling” en de “opstapper”. De eerste categorie betreft jongeren die te maken hebben met condities die het voor hen lastig maakt om onderwijs te volgen en bestaat jaarlijks uit 25.000 leerlingen waarvan er 20.000 voortijdig schoolverlater worden. De categorie “opstapper” betreft jongeren zonder probleemgeschiedenis die in potentie een startkwalificatie zouden moeten kunnen behalen. Geschat wordt dat deze groep jaarlijks uit circa 35.000 jongeren bestaat. Het negatieve beeld dat de “opstappers” slecht af zijn op de arbeidsmarkt is niet terecht volgens het Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA). Het KBA baseert zich hierbij op CBS-cijfers waarin geraamd wordt dat 68 procent van de 180.000 vsv’ers tussen de 15-22 jaar betaald werk heeft¹⁷. Deze groep bevat zowel de groep risicoleerlingen als de opstappers. Het KBA acht het aannemelijk dat de kans op betaald werk voor de groep opstappers gemiddeld hoger zal liggen dan 68 procent.

De Taskforce Jeugdwerkloosheid laat een ander geluid horen en waarschuwt het kabinet dat er aandacht moeten blijven voor de jongeren die nu wel werkzaam zijn, maar die niet in het bezit zijn van een startkwalificatie. Zij vormen een risicogroep voor de toekomst, zeker wanneer de conjunctuur in Nederland tegenzit. De groep van voortijdig schoolverlaters die nu zonder startkwalificatie aan het werk is, blijft waarschijnlijk in de toekomst op dit lage niveau steken, terwijl ze mogelijk een hoger niveau zouden aankunnen. Het investeren in een opleiding is belangrijk zowel vanuit maatschappelijk oogpunt (Nederland wil zich profileren als kennisland) als vanuit het perspectief van de voortijdig schoolverlater zelf. Het verdient aanbeveling om nader onderzoek uit te (laten) voeren naar de *duurzaamheid* van het werk van voortijdig schoolverlaters die ten tijde van hoogconjunctuur een baan hebben.

---

¹⁷ CBS: EBB 2001-2004 gemiddeld.

Landelijke informatie uit registratiebestanden over het aantal spoorlozen is niet toereikend om vsv'ers op lokaal niveau in beeld te krijgen en ze toe te leiden naar werk of scholing.

Afhankelijk van de lokale situatie zullen er opsporingsacties verricht moeten worden om de doelgroep in beeld te krijgen en te kunnen benaderen voor werk-gelegenheidsprojecten. Sommige gemeenten zijn van mening dat ze de doelgroep al kennen, andere gemeenten zijn met opsporingsacties bezig om de doelgroep beter in kaart te brengen.

Aantal vsv'ers op lokaal niveau mogelijk kleiner dan aanvankelijk gedacht door koppeling van verschillende opsporingsacties.

Het aantal vsv'ers blijkt door de inzet van de verschillende zoekstrategieën mogelijk minder groot te zijn dan aanvankelijk op basis van een eerste bestandsanalyse werd gedacht. (zie bijvoorbeeld veegactie Amsterdam).

Verschillende zoekstrategieën kunnen worden ingezet om de doelgroep op te sporen zoals bestandsanalyses, het verzorgen van een mailing naar jongeren en/of ouders, informatie-uitwisseling en samenwerking met maatschappelijke instanties die in de praktijk contact hebben met jongeren, huisbezoeken, marketingachtig acties zoals manifestaties, jongerenevents, gebruik maken van verschillende media (kabelkrant, radiospotjes, persberichten, gratis advertenties in huis-aan-huisbladen, jongeren websites etc.). Tabel 3.4 bevat een uitgebreid overzicht van de mogelijke zoekstrategieën die kunnen worden ingezet om de doelgroep op te sporen.

Knelpunten/aandachtspunten bij de opsporing

- Vervuiling van registratiebestanden.
- Het niet of onjuist melden van verzuim en voortijdig schoolverlaten door scholen.
- Voor het traceren van de doelgroep zul je moeten samenwerken met verschillende partners. Deze partners moeten het nut inzien van het opsporen van deze groep en bereid zijn om mee te werken aan opsporingsactiviteiten.
- Privacywetgeving i.v.m. inzien van elkaars dossiers en digitale bestanden.
- Jongeren zien door de vele instanties en regelingen door de bomen het bos niet meer. Ze weten niet altijd dat ze zich moeten melden bij het CWI als ze werk zoeken.

Knelpunten/aandachtspunten bij de toeleiding en het behouden van vsv'ers op werkgelegenheidsprojecten

- Hoge eisen aan deelnemers werkgelegenheidstrajecten versus kwaliteit.
Aanbod vsv'ers. Mismatch op de lokale arbeidsmarkt.
- Complexe en meervoudige problematiek doelgroep.
- Jongeren hebben bijbaantjes of werken zwart.
- Dubbele subsidiestromen waardoor deelnemers die een door een gemeente gesubsidieerd traject volgen niet mogen deelnemen aan bijvoorbeeld een ESF-project.
- Motivatie van de jongeren. Het is de kunst om jongeren gemotiveerd te houden voor een project nadat ze zijn opgespoord en als deelnemers zijn aangemeld voor een traject.

4.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf presenteren we een aantal aanbevelingen die voortvloeien uit de literatuurscan en de interviews met experts.

4.3.1 Aanbevelingen ten aanzien van het opstarten van werkgelegenheidsprojecten

- Er zijn al veel werkgelegenheidsprojecten. Kijk dus bij het opstarten van projecten voor voortijdig schoolverlaters eerst wat er al bestaat en wat je beter zou kunnen afstemmen voordat je een nieuw project toevoegt. Start nieuwe werkgelegenheidsprojecten alleen op vanuit aanvullende behoeften, mogelijkheden en capaciteiten van de jongeren zelf. Zorg daarbij voor een scala aan mogelijkheden op verschillende niveaus. Stem projecten en trajecten op elkaar af en redeneer niet vanuit één hok. Problemen richten zich op bijvoorbeeld wonen, schulden, psychische problemen, justitieel verleden etc. Deze moeten in samenhang met elkaar opgelost worden, pas dan kan een project/traject richting werk slagen.
- Zorg bij aanvang van het project dat duidelijk is welke verwachtingen de verschillende deelnemende partners in het project hebben. Dit voorkomt teleurstellingen achteraf. Bedrijven verwachten bijvoorbeeld dat het ROC direct de juiste leerling kan leveren als een bedrijf daar om vraagt. Dit is in de praktijk niet altijd het geval als gevolg van de mismatch op de arbeidsmarkt. Dit wordt ROC's nog wel eens verweten. Het is op dit moment makkelijk een werkgelegenheidsproject op te starten vanwege de aantrekkende economie en de krappere wordende arbeidsmarkt. Met het opstarten van een dergelijk project creëer je verwachtingen bij de deelnemende partners. Als het project vervolgens niet loopt omdat er te weinig deelnemers zijn, krijg je teleurstellingen. Op dit moment is het lastig om jongeren te vinden die geschikt zijn om in te stromen in dergelijke werkgelegenheidstrajecten. De markt is afgeroomd en de jongeren die nog niet aan het werk zijn of niet op school zitten hebben vaak te maken met een complexe problematiek.
- Het aanbod dat jongeren gedaan wordt moet dienstverlenend, ondersteunend en 'verleidelijk' zijn. Het moet passen bij wat de jongere op dat moment nodig heeft.

4.3.2 Aanbevelingen ten aanzien van het opsporen van voortijdig schoolverlaters

- Leg geen landelijk sjabloon op hoe je de spoorlozen zou moeten traceren. Per lokale situatie zul je moeten bezien welke instantie/personen je zou moeten inschakelen om de doelgroep op te sporen. In een christelijke gemeente zou je kunnen denken aan de kerk. In een grote stad waar veel culturen zijn vertegenwoordigd kun je denken aan allochtone zelf-organisaties. Opsporingacties moeten afgestemd worden op de lokale situatie.
- Maak gebruik van “creatieve geesten” bij het bedenken van initiatieven om de vsv’ers op te sporen. Instanties en personen die werken in de SUWI-keten zijn vaak bedrijfsblind. Probeer van de geijkte paden af te wijken. Brainstorm met personen die niets met de SUWI-keten te maken hebben, maar die wel affiniteit hebben met jongeren.
- Schoon bestanden en onderzoek de mogelijkheid om bestanden van verschillende organisaties zowel binnen als buiten de SUWI-keten met elkaar te koppelen (gemeenten, scholen, belastingdienst, justitie, naturalisatie/IND).
- Start werkgelegenheidsprojecten in gezamenlijkheid met partners (ook buiten de SUWI-keten!) die in de praktijk al contact hebben met de jongeren. Denk daarbij aan jongerenlocaties, zelforganisaties, sportclubs et cetera. Verspreid informatie over het project zo vroeg mogelijk en aan zo veel mogelijk actoren in het veld zodat zij de jongeren tijdig op deze projecten/trajecten kunnen wijzen. De initiatiefnemer van dergelijke projecten voor voortijdig schoolverlaters zou voordat het project start al met die organisaties moeten samenwerken die in het dagelijks leven contact hebben met de doelgroep zodat de jongeren tijdig opgespoord kunnen worden.
- Wanneer je huisbezoeken inzet als opsporingstechniek, leg deze dan op verschillende tijdstippen af (overdag, ‘s avonds en in het weekend) zodat de trefkans hoger wordt.
- Spreek jongeren aan op een creatieve manier die bij hen past en maak gebruik van rolmodels en het netwerk van de jongeren zelf om ze te werven voor werkgelegenheidsprojecten.
- Soms komen jongeren via andere wegen in beeld (hangjongeren). Werk samen op wijkniveau vanuit het perspectief werken en leren. Zoek de jongeren op in de wijk en ga een gesprek met ze aan. Informeer de

jongeren over de mogelijkheden die er zijn om deel te nemen aan een project.

- Werk samen met andere partners zodat je samen naar buiten kunt treden en je een groter bereik hebt. Betrek partners/organisaties bij de opsporing die buiten de SUWI-keten vallen. Jongeren hebben al veel geshopt en zijn bij verschillende instanties bekend. Zorg voor één loket waarin deze instanties met elkaar samenwerken. In de huidige jongerenloketten zijn de SUWI-partners vertegenwoordigd, het RMC en in sommige gemeenten de ROC's, maar niet de welzijnsinstellingen, jeugd/gezin, politie, thuiszorgorganisaties, jongerenlocaties et cetera.
- Organiseer of neem deel aan congressen met je werkgelegenheidsproject. Ook dit vergroot de bekendheid van je project zowel bij instanties die in contact komen met de doelgroep als bij de jongeren zelf.
- Spoor de jongeren op op plekken waar jongeren veel komen, zoals sportclubs. Maak ook gebruik van het netwerk van de jongeren zelf. Vaak kennen de jongeren vrienden of vriendinnen die in hetzelfde schuitje verkeren.
- Sluit aan bij interesses van jongeren om ze te vinden, te werven en gemotiveerd te houden in een werkgelegenheidsproject. Betrek jongeren uit huidige projecten daar zoveel mogelijk bij. Dat is goed voor de werving, maar ook voor de jongeren die zelf nog in het project zitten.
- Ontwikkel een aansprekende folder over het project en leg die bij zoveel mogelijk instanties waar jongeren komen neer.
- Presenteer het werkgelegenheidsproject als een ultieme kans voor de jongeren. Laat heel concreet zien wat de voordelen op korte en lange termijn zijn voor de jongeren om mee te werken aan het project. De doelgroep komt nu op de een of andere manier toch wel aan geld (via bijbaantjes, ouders of het criminele circuit). Wees zo concreet mogelijk in je voorlichting over het project en de voordelen daarvan, zodat jongeren een beeld kunnen vormen wat het werkgelegenheidsproject precies inhoudt en wat ze er later mee kunnen. Maak zoveel mogelijk gebruik van beeldend materiaal zoals plaatjes, video/DVD-ondersteuning et cetera. Of maak gebruik van voorbeelden uit de praktijk (jongeren die in de praktijk al hebben deelgenomen aan dit soort projecten en wat ze nu bereikt hebben; succes stories).
- Plaats gratis artikeltjes in huis-aan-huisbladen met informatie over het project of de activiteiten. Jongeren lezen de huis-aan-huisbladen of

worden door anderen die het artikel hebben gelezen gewezen op de mogelijkheden van een project.

- Maak gebruik van advertenties op de lokale kabelkrant.
- Koppel informatiebijeenkomst aan een leuke activiteit die aansluit bij de jongeren (bijvoorbeeld film). Je moet de jongeren ‘triggeren’ om naar de voorlichtingsbijeenkomst te komen. Geef jongeren een beloning of attentie als ze aanwezig zijn op de voorlichtingsbijeenkomst of aanmelden voor een project.
- Plaats oproepen op jongeren websites.

4.3.3 Aanbevelingen ten aanzien van het bereiken/werven en behouden van de doelgroep op werkgelegenheidsprojecten.

- Roep niet te snel: de jongeren willen niets! Ze willen wel iets, maar hebben niet altijd een goed beeld van wat ze precies willen en kunnen. Sluit aan bij hun intrinsieke motivatie. Help jongeren bij het maken van de juiste keuzes en zorg dat je het aanbod daarop afstemt.
- Er zal in de groep jongeren/schoolverlaters extra geïnvesteerd moeten worden om ze toe te kunnen leiden naar de arbeidsmarkt. Er gaat vaak een meervoudige complexe problematiek schuil achter deze jongeren. Ze zijn niet voor niets eerder afgehaakt in het onderwijs. Extra randvoorwaarden zullen gecreëerd moeten worden wil je überhaupt realiseren dat deze groep slaagt in het succesvol deelnemen aan werkgelegenheidstrajecten.
- Zorg in het project vanaf het begin voor persoonlijke aandacht.
- Geef de jongeren een eigen honk. Verricht de activiteiten in het kader van het werkgelegenheidsproject niet op school.
- Zorg voor activiteiten die aansluiten bij de interesses van de jongeren. Bedenk manieren hoe je ze kunt verleiden om mee te werken aan een traject richting werk en/of scholing.
- Combineer zowel groeps- als individuele activiteiten. Een groep steunt elkaar en spreekt elkaar al vrij snel aan als ze vinden dat iets niet goed gaat.
- Zet vooral tijdens de werkgelegenheidsprojecten in op individuele begeleiding en coaching van de jongeren. Dit hebben ze nodig gezien de vaak meervoudige en complexe problematiek die er bij de doelgroep speelt. De coach moet controle houden en jongeren op fout gedrag aanspreken. Zorg ervoor dat projectmedewerkers affiniteit hebben met de

doelgroep. De projectmedewerker moet de taal spreken van de jongeren en weten wat er in ze omgaat. De medewerkers moeten niet te soft zijn omdat de jongeren vaak al heel wat hebben meegemaakt in hun leven en je snel om de tuin proberen te leiden.

- Tijden vakanties haken deelnemers vaak af. Laat zoveel mogelijk activiteiten in de vakantie doorgaan. Houd projectmedewerkers ook in vakantieperioden stand-by. Er moet altijd een contactpersoon bereikbaar zijn voor de jongeren.
- Vraag aan de jongeren wat ze zelf willen en verwachten (en niet wat vrienden of ouders willen of verwachten) van het project en laat ze vervolgens uitzoeken of dat haalbaar is. Het is jouw droom en hoe kun je dat waarmaken? Bepaal niet vooraf een aantal uitstroomrichtingen, omdat achteraf kan blijken dat dit toch niet is wat ze eigenlijk zouden willen. ROC Friese Poort werkt bijvoorbeeld in het jongerenproject niet meer met 4 uitstroomrichtingen, maar de jongeren geven zelf aan wat ze willen en als dat niet onmiddellijk kan dan zoeken de jongeren uit hoe e.e.a. wel mogelijk is om dat doel te bereiken. ROC Friese Poort werkt nu bijvoorbeeld met het afnemen van testen en snuffelstages en heeft contact met alle scholen zodat eigenlijk alle richtingen mogelijk zijn.
- Neem de jongeren vanaf het begin af aan “mee aan het handje” om zicht te krijgen op wat ze willen, wat ze kunnen, wat de mogelijkheden zijn en bij welke instanties ze zich vervolgens moeten melden.

4.3.4 Aanbevelingen ten aanzien van preventieve acties

- Vergroot het besef bij verschillende partners en de jongeren dat het behalen van een vmbo-diploma in mei van een schooljaar niet voldoende is. Wat gaat de jongere daarna doen? Zorg voor een naadloze aansluiting tussen het vmbo en mbo, anders raak je ze in de zomermaanden al kwijt.
- Richt je ook op de groep die dreigt uit te vallen. Voorkomen is beter dan genezen. Ook voor deze groep kunnen er werkgelegenheidstrajecten en preventie-initiatieven gestart worden.
- Volg de leerlingen al in een zo vroeg mogelijk stadium. Waarbij ook hier samenwerking plaats zou moeten vinden tussen vmbo en mbo.
- Voer loopbaangesprekken in. Jongeren zouden op zijn minst tot hun 23e jaar verplicht minimaal 1x per jaar een loopbaangesprek moeten hebben. Deze zouden vanaf het 2^e jaar van het vmbo ingevoerd kunnen worden. Lokaal zou je af moeten spreken wie deze gesprekken gaat voeren. De

gesprekken zouden niet vrijblijvend moeten zijn. Je zou de gesprekken bijvoorbeeld kunnen koppelen aan het toekennen van kinderbijslag of andere regelingen.

Literatuur en geraadpleegde documenten

- Bosma P. Informatie Beheer Groep (2006). *Evaluatie eindrapportage project pilot RMC*, Groningen, 25-9-2006 in opdracht van het Ministerie van OCW.
- Convenant “*De Amsterdamse aanval op de uitval*” tussen de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de contactgemeente van de RMC-regio Agglomeratie Amsterdam, het ROC van Amsterdam en ROC ASA inzake het terugdringen van het aantal voortijdige schoolverlaters aan het einde van het schooljaar 2006/2007.
- Eimers T., m.m.v. H. Bekhuis (2006). *Vroeg is nog niet voortijdig, naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten*. Kenniscentrum Beroepsonderwijs, Arbeidsmarkt.
- Evers G.H.M., A.C.J.M. Wilthagen, I. Borghouts-van de Pas (2004). *Best practices in WW-preventie*. Tilburg: OSA.
- Gemeente Amsterdam, DMO, ROC Amsterdam, Samenwerkende Amsterdamse stadsdelen voor onderwijs en welzijn, ROC ASA (2006). *Uitvoeringsplan De Amsterdamse aanval op de uitval*.
- Gemeente Den Haag (2007). *Jaarverslag preventieproject VMBO-MBO 2006*.
- Hoogtanders Y. en N. van der Sluis (2006). *Onderzoek werkplaatsing van jongeren zonder startkwalificatie*. Haarlem: Policy Productions.
- Informatie Beheer Groep (2006). *Evaluatie eindrapportage, Pilot RMC*, i.o.v. ministerie van OCW, 25-9-2006.
- Het Expertise Centrum (HEC) (2006). *Eén meld- en registratiepunt voor leerplicht en voortijdig schoolverlaten, eindrapport*. Den Haag.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2006). *Jongeren moeten leren of werken*, persbericht 30-6-2006, Directie Communicatie.
- Chainworks (2005). *People at work*, nummer 1 juni 2005.
- Chainworks (2006). *People at work*, nummer 4 juni 2006.
- Raad voor Werk en Inkomen (2005). *Expertmeeting ‘werkloze jeugd 31 mei 2005’*, intern werkdocument.
- Raad voor Werk en Inkomen (2004). *Duizenden werkloze jongeren buiten bereik arbeidsmarktbeleid*, 6 oktober 2004.
- Taskforce Jeugdwerkloosheid (2005). *Jongerenloket: De praktijk!, Een handleiding voor De opzet, realisatie en uitvoering van een jongerenloket*, december 2005.
- Taskforce Jeugdwerkloosheid (2006). *8 slimme ideeën voor de aanpak van jeugdwerkloosheid*, maart 2006.

- Taskforce Jeugdwerkloosheid (2006). *Juist nu doorbijten! Advies aan het nieuwe kabinet*, Den Haag.
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2006). *Brief van de staatssecretaris van sociale zaken en werkgelegenheid, arbeidsmarktbeleid, vergaderjaar 2006-2007*, 29544, nr 81, 24 oktober 2006.
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2006). *Rapport Rekenkamer, Werklozen zonder startkwalificatie, vergaderjaar 2006-2007*, 30851. nrs 1-2.
- Tweede Kamer der Staten-Generaal (2007). *Brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, kenmerk BVE/I&I2007/3891, voortijdig schoolverlaten*, inclusief bijlagen Factheet Voortijdig Schoolverlaten februari 2007.
- Verveen, E. en M. van der Aalst (2005). *De werkloze jongere in beeld, eindrapport* i.o.v. Taskforce jeugdwerkloosheid, Research voor Beleid, september 2005.

Geraadpleegde Websites

www.dmo.amsterdam.nl/onderwijs/voortijdig/voortijdig

www.kern8.nl

www.helpikkrijgeenbaan.nl

www.jeugdwerkloosheid.nl

www.jongalkmaar.nl

www.jongeren.werk.nl/

www.onderwijs.amsterdam.nl/vsv

www.denhaag.nl/smartsite.html?id=54906

www.match2work.nl

www.minocw.nl

www.project-bonifatius.nl

www.rekenkamer.nl

www.voortijdigschoolverlaten.nl

Bijlage 1 Overzicht geïnterviewde personen februari-maart 2007

Organisatie	Naam	Functie
CWI	Mevr. R. van Wel	Vestigingsmanager CWI Emmen Landelijk klantgroep manager jongeren
Drechtsteden, Bureau leerplicht en voortijdig schoolverlaten, Zuid Holland Zuid Ingrado, brancheorganisatie leerplicht en RMC	Mevr. C. Roozmond	Directeur Voorzitter sectie RMC
Gemeente Amsterdam, Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling	Dhr. B. van Meggelen	Stedelijk projectleider, VSV, bestuursopdracht 3
Gemeente Den Haag, Dienst Onderwijs, Cultuur en Welzijn	Dhr. H. Basart	Hoofd afdeling Voortijdig Schoolverlaten
Gemeente Tilburg Afdeling innovatie & strategie Sociale Zaken Beleidsontwikkeling Onderwijs & Jeugd Team Voortgezet onderwijs en educatie	Mevr. E. Schoenmakers Dhr. R. Kalalo	Beleidsmedewerker Jeugdwerkloosheid Beleidsmedewerker VSV/RMC coördinator
Gemeente Utrecht, afdeling Onderwijs	Dhr. W. de Jong	Senior beleidsmedewerker
Kern8, stichting welzijnsbevordering, ambulant jongerenwerk, Alkmaar	Mevr. L. v.d. Wetering	Ambulant Informatie en Adviesfunctie
ReWork reïntegratie en outplacement/ jongerenproject Smallerland	Dhr. H. Bunschoek	Regiomanager Noord- Nederland
ROC Friese Poort	Mevr. A. de Wit	Coördinator re-integratie en bijzondere trajecten. Projectleider Bonifatius project
ROC Midden Nederland	Mevr. H. Hautvast	Directeur Onderwijs en innovatie

Bijlage 2 Overzicht deelnemers RWI Expertmeeting, 31-5-2005

Organisatie	Naam
<i>Deelnemers in versnellingskamers</i>	
RMC Amsterdam	Bervoets, mw. M.
RMC Amsterdam	Munninghoff, mw. T.
Bve Raad	Bochem, dhr. L.
Gemeente Arnhem	Bothof, mw. J.
Gemeente Arnhem	Hendriksen, mw. J.
Sardes	Es, dhr. W. van
Sardes	Tilborg, mw. L. van
Jongerenloket Groningen	Geelof, dhr R.J.W.
CWI	Gerrits, mw. B.
Gemeente Dordrecht	Sterk, dhr. W.
Gemeente Roosendaal	Heuvel, dhr. E. van den
RMC Heerlen	Jongeneelen, dhr. J.
RMC Rijnmond	Jongeneelen, dhr A.H.M.
Jongerenloket Den Haag	Rooi, dhr. R. de
RWI	Schouten, dhr. W.
OCW	Spit, mw B.
NIZW	Veen, dhr. D. van
VNG	Ven, mw. M. van de
Regionaal Bureau Leerplicht Zuidholland Noord	Zoutendijk, dhr. R.
<i>Geen deelnemers in versnellingskamer, wel aanwezig</i>	
RWI	Zijl, dhr. J. van
RWI	Wortman, mw. A.
Taskforce Jeugdwerkloosheid	Kerkhof, mw. M.
RWI	Hoffman, L.
<i>Leiding</i>	
SZW -academie	Castelein, dhr. B.

